Бухы орснуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...мнай 1921 оной ...риин 21-hээ гарана | № 129 (16352) | 1983 оной июниин 3, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

Буряадай АССР-60

ХОРИИН МАЛШАДАЙ ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭН

...РГА БОЛОМЖОЁО ЭЛСҮҮЛХЭНЬ

...Буряад республи... 60 жэлэй ойн хүндэ... дэлгэрhэн социалис ...эндэ оролсоhон За... ...ай районой хүдөө ажа... ...үдэлмэришэд байгша ...жэдэхи кварталай тур... ...hала hайнаар ажал... ...үрэндэ мяха худалда... ...эб 109, hүн—105 про... ...үргэгдөө. Адууhа ма... ...лжэлгэ орёо бэрхэ ...да муу бэшээр түгэс...

...ынуудай гол hалбари ...мяхалиг үүлтэрэй ...бодо малай ферм... болон гүүртэнүүдэй ...суглаанууд hаахан ...дөө. 1983 оной зу... ...бэлшээриин үедэ hү, үйлэдбэрилгые дээшэ... ...талаар Хориин рай... ...ай ажалай хүдэлмэри... ...й үүсхэлые зэдьнэр ...дугаар дэмжэhэн бай... ...ааминайхид Эдэ хоо... ...граммые бэелүүлхэер ...дэбжэлтэтэйгээр ...а социалис уялгануу... ...алан абаа. Зунай ...ногоондо адууhа ма... ...ээр hүнигүй ха... ...н, тиихэдэ бэлшээ... ...г сагтань hэльбэжэ ...юм. Дабhа болон мя... ...а зүйлнүүд зуhалан... абаашагдаа. Бухы ...түрүүшын 15—20 ...туршада холимог тэ... ...гүйсэд хангагдаха ...Мүн энэ хаhала мал... ...үүлгэдэхээр нёдондо ...дэhэн үбhэн бодом... ...ор гаргашалаглаха ...үндэб гэхэдэ. Илан... ...үнөө хабар ногооной ушөөл муу байhаар. ...ринарна эрилтэнүүд ...эр сахигдаха зэргэтэй. ...зундаа адууhа мал ...арзада оруулаглаха... ...ад абалга hайжаруу... ...hү, мяхан ехээр үй... ...ылгдэхэ байна.

...э үедэ ажахынуудай ...нга гаран эбэртэ бо... ...хонидой 95 отара, ...дүн hүрэг зунайнгаа ...гараханъ. Элэ ма... ...ёр мянга шахуу мал... ...аруулhалха юм. Эдэнэ... ...рэл оролдолгоор энэ ...а соо дүн хамта 21500 ...hүн hаагдажа, 24 ...центнер мяхан үй... ...ылдэхеер хараалагда... ...ахан таргалуулагдаха ...үлтэрэй малые зу... ...руулhалжа, толгой бу... шэгнүүрые сүүдхэдэ ...граммаар нэмээхээр тү...

...зуура районой оло... ...малшад зунай бэлшээриин 120 үдэрэй туршада харууhалжа байhан үхэрhүүдэйнгээ толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдэ нэгэ килограммаар таргалуулдаг шадабаритай юм. Жэшээнь, нёдондо зун Енгорбойн совхозой үхэршэн Чойжинима Самбилович Балдановай даадаг гүүртынхид харууhалдаг малайнгаа толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдэ 1200 граммаар. Хамниин совхозой мал адуулагша Цырен-Ханда Сандаковна Цыренова табан жэлэй туршада удаа дараалан 1100 граммаар нэмээжэ шадаа. Энэ түрүү үхэршэн, коммунист hүүлэй жэлнүүдтэ нэгэшье толгой мал үхэл гарзада оруулаагүй алдартай. СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозhоо Даба Самбилович Цыренов, Михайловкын совхозhоо Василий Иванович Максимов, Далахайн совхозhоо Владимир Цыренжоржиевич Бадмаев болон бусад зунай үедэ бэлшээриес зүбөөр хэрэглэжэ, ажалаа эмхидхэжэ шадаhандаа hайн шанартай, үнэгүй тарган мяха үйлэдбэрилдэг юм.

Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойн баярые нэрэтэй солотойгоор угтаха зорилготойгоор районой олонхи малшад дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудые абаба. Дүтэлүүрэй совхозой эбэртэ бодо мал харууhалагшад бухы ажахыгаараа энэ элиин hайхан сагта малайнгаа толгой бүриин шэгнүүрые сүүдхэдэ 900—950 граммаар, Санагын совхозойхид 850—950 граммаар нэмээхээр хараална.

Зунай бэлшээриин үедэ малшадай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй гаргаhан хүсэл оролдолгын ашаа туhатай байхань хүн бүхэндэ мэдээжэ. Тиимэhээ 1983 оной гурбадахи кварталда түсэбэй дүүргэлтэдэ гүрэндэ худалдагдаhан 4000 хашарагай толгой бүриин шэгнүүр дунда зэргээр 330 килограммда хүргэгдэхэ байна. Энэ халаа бүхыдөө 13 мянган центнер мяхан болохо юм.

Бэлшээридэ гаргагдаhан, шахан таргалуулгада табигдаhан районой мал үхэл гарзада оруулагдангүй тушаагдахадаа, 85 процентнь «тарган» гэhэн сэгнэлтэдэ хүртэхэ юм.

Мүнөө жэлдэ мяхалиг үүлтэрэй гүүртэнүүдэй зуhалангуудта hарабшанууд баригдаа. Тугалнуудта бага зэргэ дулаалагдаhан байра, хорёонууд түхеэрэгдэнхэй. Жэшээлхэдэ, Санагын совхозойхид иимэ шэнэ 9 байра уhа горхонтой, үбhэ ногоогоор элбэг, халуунда hэрюусэхэ модо, бургааhатай газарта барижа түхеэрээ.

Малшадта үйлэдбэриин, соёлой болон ажаhуудалай таарамжатай эрхэ байдал байгуулха хэмжээнүүд абтана. Эдэнэрэй ажаhуuха гэр байранууд заhабарилагдаа, hэльбэн шэнэлэгдээ. Hуурин тосхонуудhаа 150—200 модоной зайда зунай бэлшээридэ гараhан малшадые хилээмээр хангаха пекарни эндэ нээгдэхэ юм. Енгорбойн совхозой 19 гүүртын зунай үедэ байрладаг Хүбшэдэ, Далахайн совхозой Hонгиного, Тудхэлтэдэ, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой Зүүн Hонгинодо, Үдэлхэдэ халуухан хилээмэн бэлэдхэгдэхэ байна. Гэбэшье Цахирай райпо (түрүүлэгшэнь Д. Д. Балданов) мүнөө болотор эдеэ хоолой зүйлнүүдые холын зуhалангай каймаганай гэрнүүдтэ абаашаадүй байhаар. Малшадта керосинэй фонарь, гэрэлтүүлгын бусад хэрэгсэлнүүд, радиоприемнигой батарейкэнүүд дуталдана.

Холын бэлшээридэ эмнэлгэ-тэбээрэлгын пунктнууд, нүүдэл библиотекэнүүд нээгдэхэ, кино-түхеэрэлгэнүүд абаашагдаха түсэбтэй. Соёл гэгээрэлэй болон бусад зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд зунай үедэ малшадые комплексно аргаар хангаха тодорхой хэмжээнүүдые баталанхай.

Hүүлэй хоёр жэлэй туршада районой совхозууд урагшагүйгөөр хүдэлмэрилөө. Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха табан жэлэй түсэбүүд бэелүүлэгдээгүй байна. Ажахынууд гүрэндэ бүхыдөө 5232 центнер мяха уритэй. Табан жэлэй гурбадахи гол жэлдэ иимэ байдалhаа гараха арга боломжо энэ зунай бэлшээриин үедэ малшадта бии гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиимэhээ ажахынууд ерэхэ намар 7 мянган эбэртэ бодо мал 320—330 килограмм амидын шэгнүүртэйгээр, 10 мянган хонидые 38 — 40 килограммтайгаар, 900 адуу моридые 300 килограммтайгаар гүрэндэ худалдахаар түсэблэнэ. Энэ хараа зорилгонуудые гүйсэд бэелүүлхэ хэрэгтэ малшадай үүргэ ехэ.

Ш. БАКШЕЕВ,
манай корр.

...ОНИШОДОЙШЬЕ ХУБИТА БИИ

...республикынгаа алдарта 60 ...ойн хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социа... ...рысөөндэ хам оролсоhон Түнхэ... ...йоной Ленинэй нэрэмжэтэ кол... ...хонин hүрэг эрхилэгшэд байгша ...жаллаа яhала үндэр үрэ дүнгүү... ...йлэба. Эдэнэр апрель hарада ...абаха харюусалгатай хаhаяа ...тай түгэсхөө.

...озой түрүүшүүл Ленинэй хоёр ...Г. С. Шойбонов, Б. Д. Махеев ...абаhан социалис уялгануудаа ...солотойгоор бэелүүлээ.

...сута хонишод энэ жэлэй малай ...ые гарза хоролтогүйгөөр үнгэр... ...тул абажа түлжүүлээ. мүнөө ...бэлшээриин үеые эмхитэй hай... ...жилээ. Гыпыл Сыбикович Шой... ...даалгагдаhан отарынгаа 384 эхэ ...399 тул абаа гэхэ гү, али ...хонин бүриhөө дунда зэргээр ...рьга түлжүүлжэ байна. Харин ...Данзанович Махеев зуун эхэ хонин бүриhөө 108 тул абаад, бүрин бүтэнөөр томо болгоно.

Тус ажахын хонишод эдэ үдэрнүүдтэ хурьгадаа эхэhээнь hалтааха хүдэлмэреэ үргэнөөр ябуулжа эхилэнхэй. Дээрэ дурсагдагша хонишодой отарын түлнүүдэй толгой бүриин шэгнүүр эхэhээ hалгаахадань, 23—27 килограммда хүрөө юм. Игэжэ колхозой түрүү малшад энэ жэлэй малай үбэлжэлгын хэды хүндэ хүшэр байгаашье hаань, урдаа табиhан зорилгоёо бэелүүлжэ шадаа бшуу.

Мүнөө тэдэнэр Хориин районой мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй республика дотороо гаргаhан үүсхэлые халуунаар дэмжээд, зунай зулгы хаhые зүбөөр хэрэглэн, даалгагдаhан малайнгаа ашаг шэмыень нэмээхын түлөө нилээд оролдолго гаргана. Энэнь эдэнэрэй түрэл республикынгаа алдарта ойдо зорюулhан ажалай бэлэг болоно ха юм.

И. ФЕДОРОВ.

Коммунист Михаил Махасович Шалуев хонин ажалда табадахи жэлээ хүдэлжэ ябана. Тэрэ жэл бүри зуун эхэ хониhоо 100 гаран хурьга түлжүүлдэгээрээ нилээд суутай болонхой.

Мэдээжэ хонишон байгша ондо зуун эхэ хонин бүриhөө 115 хурьга абаад, түлжүүлжэ байна.

—Бидэ үнгэрэгшэ жэлдэ хонин бүриhөө 6 килограмм ноохо хайшалаа hэмди. Манай отара Хажуу-Булаг гэжэ газарта байрладаг юм. Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойе ажалай бэлэгээр угтажа байнабди,—гээд Михаил Шалуев манда мэдүүлбэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Михаил, Екатерина Шалуевтан: хонин hүрэг адуулгада.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

БЭРХЭШЭЭЛНҮҮДЫЕ ДАБАН

Сагай уларилай хэды таарамжагүй байбашье, «Пригородный» совхозой огородшод арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ даалгагдаhан 120 гектарhаа бүхыдөө 13573 центнер овощ суглуулаа гэхэ гү, али 1981 онойхидо орходоо хоёр дахин ехэ ургаса хуряаhан байна гэжэ тээмэндэ үнгэргэгдэhэн районой ажахынуудай огородшодой, хартаабхашадай зүблөөн дээрэ онсолон тэмдэглэгдээ бэлэй. Огородой ургамалнуудай ургасые жэлэй туршада иимэ ехээр дээшэлүүлхын тула тус ажахын овощ ургуулагшад горитой бэлэдхэл хэhэн байна. Нэн түрүүлэн ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд огородшодойнгоо али бухы хэрэглэмжые дүүрэнээр хангажа, ажалыень hайнаар эмхидхэhэн гээшэ. Ойн баярта байгша ондо овощой баян ургаса ургуулхын тула эндэхи огородшод хүсэд хүрэхөөр парнигуудые, рамануудые бэлдэhэн, үбэлдөө 1500 шахуу хулhан хушалтануудые хэhэн байна. Игэжэ саг болзортонь үрэhээ парнигта тарижа урдина ха юм.

Совхозой түрүү огородшодой нэгэн Татьяна Яковлевна Хлынинагай хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд парнигуудтаа эртын капуста мартын 25-hаа эхилжэ тарла hэн. Удаань помидорой үрэhэ hуулгаа гэхэ гү, али рассадынгаа бухы ургамалнуудые апрелиин 13 болотор сүм тарижа дүүргээд байгаа бэлэй. Мүнөө тус бригадын гэшүүд 2000 рамада эртын капуста, 1000-да помидор, 500 рамада куузику hуулгаанхай харууhална.

—Энэ хабартаа сагай уларил таарамжагүй байба. Иимэ эрхэ байдалда hайн рассада тариха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Парнигуудаа заабол бүлеэдхэгдэhэн уhаар уhалхаhаа гадна, буртаг ногооень таhалгаряагүй усадхажа байха хэрэгтэй. Үглөөгүүр рамануудаа нээгээд, үдэшэндөө заабол хаажа дулаалха болонобди. Мүнөө хүн бүхэндэ 600 рама даалгагданхай. Игээд ерэхэдээ, огородшоднай үдэр бүхэндэ туха сүлөөгүй ажаллана гээшэ,—гэжэ бригадир Татьяна Хлынина хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье эндэхи овощ ургуулагшад заабол баян ургаса ургуулхаар бухы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабаряа гарган хүдэлмэрилнэ. Илангаяа үнинэй огородшод Д. Бузина, Л. Степанова, П. Черных, П. Матвеева, В. Гомзякова гэгшэдэй ажал урагшатай.

Мүнөө огородшод рассадаяа шэнгэрүүлэн hуулгажа захалнахай. Эндэ дүршэлтэй овощ ургуулагшад М. Персидская, Е. Телешева, Л. Назимова, Е. Чернова, мүн пенсионернүүд О. Уоян, А. Агапова, В. Савинова гэгшэд ажиллана.

Огородой поли дээрэ рассадаяа hуулгажа, овощой баян ургаса ургуулха хэрэгтэ механизаторнууд горитой туhаламжа үзүүлнэ. Бүлүүр станцида ажалладаг механизатор Иннокентий Петрович Симонов огородой плантацине уhаар таhалдуулхагүйн тула агрегадаа hаадгүй хүдэлгэдэг. Игэжэ бүлүүр станцяар үгтэhэн уhан дам саашадаа уhа сасадаг түхеэрэлгээр плантацида дамжуулагдажа, бороо оруулна ха юм. Иимэ түхеэрэлгэнь механизатор Алексей Протасовта даалгагданхай. Механизаторнууд hая ургажа байhан ургамалнуудые уhаар таhалдуулхагүйн тула ехэ оролдолго гаргадаг байна.

Тиихэдэ тракторнистнууд Борис Николаевич Кручинин, Пётр Николаевич Назимов гэгшэд тус огородто ехэхэн хүдэлмэри хэдэг юм. Эдэнэр огородой поли элдүүрилжэ, тарилгада бэлдэхэhээ гадна, рассада hуулгадаг машинаар тарилга хэдэг гээшэ.

Hаянай совхозой Ощурково ба Сотниковын бригадануудай гэшүүд тарилгаа үргэнөөр ябуулжа эхилэнхэй. Жэшээлбэл, Ощурковын М. Овчинниковай даадаг звено 18 гектарта морхооб тарина, Мүн Сергей Бедненкын хүтэлбэрилдэг хартаабхашадай бригада 55 гектарта хартаабха hуулгаа. Мүн эдэ бригадануудай механизаторнууд hаалиингаа фермэнүүдтэ ногоон конвейер тариhан байна. Игээд ерэхэдээ, Улаан-Үдын районой дурсагдагша совхозой эбтэй эетэй огородшодой коллектив ойн баярта байгша ондо овощой тогтууритай баян ургаса ургуулхын түлөө бухы хүсэеэ элсүүлэн ажалланад.

А. НАГАСЛАЕВ.

УҺАЛЖА ШАДАБАЛНАЙ, УРГАСА АБТАХА

Ямаршье уларилтай жэлдэ найдамтай ехэ ургаса абахын тула хабар эртэ тарлалан, сабшалангай хурьhые шадаал hаа hайса шиигтүүлхэ, саг соонь уhалха гээшэ шиидхэхы удха шанартай.

Тиимэhээ мүнөө манай эндэхи колхоз, совхозуудай газар уhалагшадай, луговодуудай, тэрэнэлэн илангаяа районой уhалууриин үйлэдбэриин «Полив» нэгэдэлэй механизаторнуудай ажалай эгээл харюусалгатай, үдэр hүнигүй хүдэлхэ хаhа ороод байна.

Хэнэйшье мэдэhээр, hүүлэй жэлнүүдтэ гүрэнhөө мүнгэ зөөриин ехэ hомологдожо, тусхай шэнэ техникын олоор үгтэhэнэй ашаар район дотор газарай үрэжэл hайжаруулха, уhалагдадаг тарялан, сабшалангые үргэдхэхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Тусхайлбал, бухы шухала инженерэ түхеэрэлгэтэй Бэшүүрэй уhалууриин томо системын баригдажа, ашаглагдаhанай ашаар гансахан «Рассвет», XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта хамта 2500 гектар тарянай газар таhалгаряагүй уhалагдаха аргатай болгогдоо. Тиихэдэ колхоз, совхоз бүхэндэ хүсэ ехэтэй элдэб түхэлэй бүлүүр станцинууд, уhа сасадаг оньhон түхеэрэлгэнүүд олон болонхой. Тэдэнэй хүсөөр мүнөө хабартаа 4600 гектар, мүн hубаг ханаабуудаар 13 мянган гектар сабшалан, тарялан ундалуулагдаха ёhотой юм.

Үнгэрhэн жэлнүүдтэ, тэрэ тоодо нёдондоньье район дотор олохон бригада, звенонууд, зарим ажахынууд газараа hайнаар уhалhанай, үтэгжүүлгэ зүбөөр оруулhанай ашаар ооохо тарянай, хартаабхын, тэжээлэй ургамалнуудай муу бэшэ ургаса абаhан байна. Жэшээлхэдэ, үнгэрhэн жэлдэ «Рассвет» колхозой түрүү луговод В. Т. Афанасьевай звено гектар бүриhөө 40 центнер үбhэ, Калининай нэрэмжэтэ совхозой кукурузашан Т. К. Ткачев тарялангай гектар бүриhөө 200 центнер ногоон намаа, Бодонгуудай совхозой үнинэй луговод Э. Б. Санжицыренов даажа абаhан 134 гектар газарай тус бүхэнhөө 42 центнер үбhэ хуряагаа hэн.

Гэбэшье байгша ондо район дотор газар уhалалга орёо бэрхэтэй эрхэ байдалда үнгэргэгдэнэ гэжэ хэлэхэ шухала болоно. Ушарынь юуб гэхэдэ, энэ жэлдэ хабартаа хожом болотор хүйтэн байжа, гол горход нилээд орой мүльhэнhөө hалаа, бүри hая болотор уhалууриин зарим hубаг ханаабуудта уhан бии болоогүй байгаа. Тиимэhээ илангаяа манай «Полив» нэгэдэлэй бригада, звенонууд уhалууриин хүдэлмэрине урда жэлэйхиhээ хэдэн хоногоор хожомдуулжа эхилхэ баатай болобо.

Тиигэбэшье энэ гээгдэлээ хүсэлдүүлхэ, үрэhэ тарихын урда тээ шадаал hаа ехэ газар ундалуулжа урдихэ гэжэ механизаторнууднай оролдоно. Мүнөө «Рассвет» колхозой газар дээрэ «ДДА-100» түхэлэй уhа сасадаг 5 агрегат, XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо—3 тиимэ агрегат силос тариха полинуудые уhална. Тусхайлбал, дүршэлтэй механизатор В. Е. Савельев туhалагша П. М. Сафоновтой хоюулан агрегадаа сүүдхэдэ хоёр халаанда хүдэлгэжэ, үсөөхэн хоног соо 40 гектар газар hайса ундалуулаа. Гадна XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо бэрхэ механизатор-оператор С. П. Коновеленков, машинистнууд В. В. Сизых, П. П. Макарьевский гэгшэдтэй «Фрегат» түхэлэй агрегадаар силосэй ургамалнуудые тариха 200 гаран гектар газарые уhалжа эхилэнхэй. Түрүүн эндэнь гектарай 3 центнер минеральна, 6 тонно органическа үтэгжүүлгэ оруулагдаhан байгаа. Ойрын үдэрнүүдтэ энэ ажахыда «Фрегат» түхэлэй үшөө 3 агрегат хүдэлгэгдэжэ эхилхэнь. Эдэ түхеэрэлгэнүүдээр хамта 300 гектар тарянай газар уhалагдаха зэргэтэй. Жэшээнь, тэрэнэй 210 гектарта шэнииСэ тарижа, гектар бүхэнhөөнь 15—16 центнер ороохо абаха байнабди. Мүн 40 гектарта хартаабха тарижа, hайнаар уhалаад, баhал элбэг ургаса абаха зорилготойбди.

Бүхыдөө эдэ хоёр ажахынуудта «ДДА-100» түхэлэй —14, «Днепр» түхэлэй—7, «ДДП-70» түхэлэй 3 түхеэрэлгэ хүдэлгэгдэжэ, гол түлэб силосэй ургамалнуудые, хартаабха, овощ тариха газар уhалагдана.

Гэхэтэй хамта манай газар уhалагшадай хүдэлмэридэ дутуу дунда юумэн, шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл олон байhаар. Хэрбээ уhалууриин бухы оньhон түхеэрэлгэнүүдые үдэр hүнигүй хоёр—гурбан халаанда hаадгүй хүдэлгөө hаа, сүүдхэдэ адагынь 85—90 гектар тарялангые (гектарай 400 кубометр уhанай хүртэхөөр) дүүрэн нормоор уhалха арга бии. Энэ үедэ гол горходто, уhалууриин hубаг ханаабуудта уhан яhала элбэг болонхой. Тэрэнииe заахашье дэмы табингүй тарялан, сабшалан дээгүүр тараагаа hаа, ерэхэ ургасада али тухай ехэ туhа нэмэри үгэхэ гээшэб. Теэд бухы оньhон түхеэрэлгэнүүдые үдэр hүнигүй хүдэлгэхэ гэхэдэмнай, механизаторнууд дуталдана. Бүхыдөө эндэмнай 112 хүнэй оронд оройдоол 60 гаран хүн ажаллана. Манай шэнээр эмхидхэгдэhэн нэгэдэлые хүдэлхэ кадрнуудаар бэхижүүлхэ тушаа районой, республикын тусхайта организацинууд али болохо туhаламжа үзүүлхэ бээз гэжэ найданабди.

Юуб гэхэдэ, мүнөө газар уhалалга хадаа ажахын гол шухала хүдэлмэринүүдэй нэгэн болоно бшуу.

Энэ талаар районой олохон ажахынууд өөhэдынгөө арга боломжонуудые баhал hайнаар хэрэглэжэ, газараа оролдосотойгоор уhална. Жэшээ болгон, «Рассвет» колхозой луговодуудай ажалые тэмдэглэхээр. Коммунист В. Т. Афанасьевай звено бүхы 70 гектар сабшалангаа нэгэ дахин hайнаар уhалжа дүүргэбэ. Охин-Булагай совхоздо 5 бүлүүр станци, 30 гаран хүн хүдэлжэ, 600 гаран гектар газар уhалагдаа. Бэшүүрэй совхозой луговодуудай 4 звено (ахамад мелиоратор К. Ц. Балмаев) уhалагдадаг бухы 1000 гектар сабшалангаа бултыень нэгэ дахин ундалуулаа.

Район дотор бүхыдөө 4 мянга улүүтэй гектар тарялан, сабшалан уhалагдаад байна. Тиигэбэшье энээгээр hанаагаа амарха үндэhэн үгы гэжэ газар уhалагшаднай hайн ойлгоно. Юуб гэхэдэ, ажахынуудта бии байhан бухы 84 бүлүүр станциин оройдоол 50-ядынь хүдэлгэгдэнэ. Элдэб шалтагаанаар зарим колхоз, совхозуудай уhалууриин түхеэрэлгэнүүд мини байна. Ажалайнгаа эрчые улам шангадхаха, газар уhалха бухы түхеэрэлгэнүүдые дүүрэн хүсэндэнь хүдэлгэхэ гээшэ мүнөөдэрэй гол зорилго болоно.

Газараа hайнаар, садатарнь ундалуулжа, бухы ургамалнуудай үндэр баян ургаса абаха үндэhэ hуури табижа, түрэл Буряадайнгаа республикын түүхэтэ 60 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтаха гээшэ бидэнэй нэрэ хүндын хэрэг мүн.

В. СЛЕПНЕВ,
Бэшүүрэй районой уhалууриин системэнүүдэй управлениин начальник.

ХАРААЛҺАНДАА ХҮРӨӨ

Хурамхаанай районой Аргатын совхозой Аргатын hү hаалиин фермын коллектив түрэл республикынгаа алдарта ойн хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ хам оролсоод, жэлэй эхинhээ хойшо яhала үндэр дүн туйлажа ябана. Тусхайлбал, эдэнэр үнгэрhэн май hарын хорёодоор hү haaxa хахад жэлэйнгээ түсэб амжалтатай бэелүүлжэ шадаа.

Тус фермын hаалишад байгша оной зургаан hара соо бүхыдөө 1250 центнер hү абаха түсэбөө 101 процент дүүргээ гэхэ гү, али дүн хамта 1270 центнер сагаан эдеэ үйлэдбэрилөө. Игэжэ тэдэнэр үнгэрhэн энэ хугасаа соо 989 центнер hү тоhоной заводто тушаажа, хахад жэлэйнгээ даабариие 100,5 процентдэ хүргэhэн байна. Аргатынхид түл абаха талаар мүн лэ амжалтатай. Эдэнэр 168 тугал абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлнэ.

Фермын түрүү hаалишад КПСС-эй гэшүүд С. Тарасова, Х. Цыденова, залуу малшад А. Кондратьева, С. Маланова Д. Буянтуева гэгшэд нүхэдтөө ажалай үльгэр жэшээ харуулна.

Д. НИКОЛАЕВ.

ҮДЭР, ҺҮНИГҮЙ ХҮДЭЛНЭ

...үдэрнүүдтэ Борьёогой ...озой тракторна гур... ...бригадын тарияшад ха... ...тарилгын хүдэлмэрине ...эршэмтэйгээр ябуулна. ...коллективүүдые совхо... ...түрүү механизаторнууд ...А. Тугаринов, В. А. Про... ...в, И. Н. Шарапов гэг... ...хүтэлбэрилжэ, ороохото ...малнуудые тарижа дүү... ...бэ.

Бидэ үглөөгүүр эртэлжэ, нүхэр В. А. Протасовай хүтэлбэрилдэг бригадада хүрэбэбди. Коллективые хүтэлбэрилэгшэтэй уулзажа, ажал хэрэгээрнь hонирхоходомнай, тэрэ бидэндэ иигэжэ харюусаба:

— Манай бригадын механизаторнууд мүнөө шэнииСэ тарижа байна. Энэ харюусалгатай хүдэлмэреэ бүрн эртүүр эхилхэ гэhэмнай, сагай уларил ехэл hаад ушаруулаа. Бидэнэр хабарай тарилгада хүсэд бэлэдхэлтэйгээр хүрэжэ ерээбди. Технико, машинаяа саг соонь заhабарилжа, бэлдээ hэмди. Мүнөө тарилгын агрегадууд hаадгүйгөөр ашаглагдана. Иимээр ажаллаал hаа, hаядаа хараалагдаhан бухы ургамалнуудаа тарижа дүүргэхэмнай, — гэжэ Василий Андреевич мэдүүлбэ.

Тэрэнэй ударидадаг коллектив хүсэ ехэтэй К-700 түхэлэй тракторнуудтай. Эндэхи механизаторнууд хоёр халаанда хүдэлжэ, үндэр дүн туйлана. Хабарай тарилгын түрүүшын үдэрhөө тарияшадай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй. Ажахын түрүү механизаторнууд Павел Русин, Николай Жидков, Николай Стариков, Геннадий Григорьев, Валерий Русин болон бусад халаанайнгаа даабарине холо улүүлнэ. Мүн лэ сеялкэшэд Роман Митынов, Александр Евдокимов, Геннадий Клочихин, Александр Тугаринов, Иван Клочихин гэгшэд амжалтатай.

К-700 түхэлэй тракторта шаггагалhан тарилгын агрегадуудта 4 сеялкэшэд хэрэгтэй hаа, харин мүнөө эндэ оройдоол нэгэ хүн хүдэлнэ. Сеялкэшэдээр хүдэлхэ хүнүүд дуталдаhаар. Эдэ дутуу дундануудаа совхозой дирекциин hаяын сагта усадхаагүй hаань, тарилгын болзорто, мүн лэ шанарта муугаар нүлөөлхэнь гээшэ.

— Энэ жэлэй хабар бидэнэй хэхэ ажал нилээд ехэ. Ажахыдамнай бүхыдөө 7530 гектар тарялан бии юм. Тэрэнэй 5 мянган гектарыень ороохото ургамалнууд эзэлнэ. Ойн баярай жэлдэ дүн хамта 1200 гектарта шэнииСэ, 2400 гектарта обёос, 928 гектарта сиимээн, 460 гектарта горох таригдаха байна. Тэрэнэй хажуугаар 1260 гектар газар хахалагдаа. Ерэхэ жэлэй ургасада 1200 гектар паар бэлдэгдэхэ ёhотой аад, мүнөө 460 гектар газар элдүүрилэгдээд байна.

Механизаторнуудай сүлөөтэй сагтаа амарха полевой стан түхеэрэгдэнхэй. Эдэнэр бултадаа столоводо эдеэлнэ. Тогоошод Валентина Ивановна Григорьева Людмила Гырылова хоёр амтатай эдеэ бэлдэжэ, бултанай зүгhөө магтаал hайшаалда хүртэнэ.

Борьёогой талада үдэр, hүнигүй трактор, машинын хүнхинөөн таhалданагүй. Энэ хадаа Ленинэй орденто совхозой механизаторнууд баян ургасын бата найдамтай hуури табина.

М. ГАЛСАНОВ,
«Зэдын үнэн» газетын хүдөө ажахын таhагые даагша.

ЭДЭЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА—БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

2. ХАДАТА АХЫН БАЯЛИГ

ХОЛЫН РАЙОНУУДҺАА ЕРЭҺЭН БЭШЭГҮҮД

Хадата Аха... Хангил хабсагай, хаһатан бодоһон хүмэг шулуунуудай хабшал соогуур һунаһан Орлиг горхон. Тэрэнэй эрье зубшан, республикын эгээл өөрсэ онсо байгаалитай Ахын районой ажахынууд оршодог юм. Мүнөө дээрээ Улаан-Үдэтэй имагтал сэнхир агаараар, шэжэм утаһаар холбоотой шахуу энэ холын домогто нютагай уран бэлигтэй, ухаагаар һонор, урагшаа эрмэлзэлтэй хүн зон совет арадтаяа алхамаа тэгшэдхэн, амжалта түгэс дабшана гэжэ бидэ һайн мэдэнэбди.

Үнгэрһэн жэлэй хүнгэн бэшэ эрхэ байдалдашье районой колхозууд мал ажалай продукци гүрэндэ худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэһэн тухайгаа элидхээ һэн. Гэхэтэй хамта ниитынгээ малай тоо толгойе олошоруулжа шадаа. Тиихэдэ район дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илангаяа үндэр амжалта «Октябриин 50 жэл» колхозой гэшүүд туйлаа юм. Бүхы үрэ дүнгүүдээрээ энэ ажахы түсэбтэ даабаряа сүм бэелүүлхэһээ гадна, эбэртэ бодо малайнгаа, адуу моридойнгоо юрэнхы тоо толгойе горитойгоор нэмээгээ. Тиимэһээл автономито республикынгаа түрүү бусад гурбан ажахын коллективтэй хамта тус колхоз РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугта хүртэһэн габьяатай. Энэнь бүришье гүн удхатай, юуб гэхэдэ, «Октябриин 50 жэл» колхоз хамагһаа үндэр, хамагһаа шэрүүн уларилтай газарта түбхинэнхэй ха юм. Ажахын таряалан, хээрүүгээр хэлээ һаа, альганай шэнээн талмай эзэлхэһээ гадна, ядуухан хүрьһэтэй. Тиигэбэшье һаань, Орлигой механизаторнууд гектар бүриһөө дунда зэргээр хорёод центнер ногоон тэжээл, бусад ургамалнуудай баян ургаса хуряадаг заншалтай. Энэнь хүршэ ажахынуудайхиһаань жэшээгүй ехэ бшуу!

—«Октябриин 50 жэл» колхозой гэшүүд дотороо олохон жэлдэ түрүүлжэ, хүдөө ажахын үйлэдбэрие хүгжөөлгын тугые дээрэ үргэжэ ябана гээ һаа, зүб байха,—гэжэ партиин Ахын райкомой нэгэдэхи секретарь Николай Бушханаевич Бужинаев хөөрэнэ.—Ажалдаа түрүү онол арга хэрэглэжэ, холын хараатайгаар хүдэлжэ байһан энэ коллектив амжалтаараа найдамтайгаар зоригжонхой. Тиимэһээ адуу мори, һарлаг үсхэбэрилгээрөө, түрүү агротехникэ хэрэглэдэгээрээ, социальна хүгжэлтэ түйладагаараа бусадтаа үлгэр жэшээ харуулдаг гээшэл. Үшөө нэгэ һайшаамаар баримтань гэхэдэ, эндэхи залуушуул ондоо тээшээ эрмэлзэдэггүй, түрэл ажахыдаа үлэжэ хүдэлхые оролдодог юм. Юрэдөөл, Сорог һууриндa ошоод, үдыень татажа ороһон лэ гэртэтнай залуу айлай зураа, хүндын дээжэ, хүүгэдэй баярта оог соностохол...

Сэхыень хэлэхэдэ, колхозой правлени, партийна организацинь өөһэдынгөө дундаһаа мэргэжэлтэдые, дунда зиндаагай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые, хонишод, малшад, механизаторнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ халуун анхаралтайгаар хандадаг юм. Эгээл мүнөө үедэ ажахын поли болон фермэнүүд дээрэ дээдэ, тусхай дунда һургуулитай 17 хүн хүдэлнэ. Оройдоол арбан жэлэй саада тээ эндэ дипломтой нэгэшье агроном гү, али инженерые олохогүй һэнтэ. Мүнөө хүдэлжэ байһан мэргэжэлтэд, тэрэ тоодо колхозой түрүүлэгшэ Санжа Ангархаев имагтал түрэл ажахынгаа зууршалгаар Буряадай хүдөө ажахын институт эльгээгдэһэн, табан жэл соо колхозһоо стипенди абадаг байгаа бшуу. Улаан-Үдэдэ мүнөөшье табан студент һурана, бултадаа хадата Ахаяа бусажа ерэхэ түсэбтэй. Тиигэншьегүй яахаб!! Тэдэниие түрэл колхозынь тэдхэн һургана ха юм.

«Октябриин 50 жэл» колхозой амжалта түгэс дабшасые үшөө нэгэ иимэ баримта тодорхойлжо үгэнэ. Үнгэрһэн жэл соо район дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа гараһан 48 түрүүшүүлэй гурбанайнь хоёр хуби сорогойхид байшоо бшуу. Тэдэнэй дундаһаа һарлаг мал үсхэбэрилэгшэд, механизаторнууд Антон Гомбоев, Александр Самсонов, Сергей Иванов, Михаил Тапхаров, Светлана Гомжукова болон бусадай нэрэнүүдые эндэ дурдалтай. Тэдэнэр хоорондоо мүрысөө эмхидхэн, дүй дүршэлөө халан абалсажа, урма зоригтойгоор ажалладаг. Мүн энэ районой «Улаан Аха», «Коммунизм», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай малшад жэлһээ жэлдэ үндэр үрэ дүнгүүдые туйлажа, амжалтаяа арьбадхана. Эдэшье ажахынууд экономическа болон социальна талаар хүгжэлтынгөө найдамтай замда гаранхай юм.

Хэды тиибэшье һаань, энэ заха холын районие, тэрэнэй үйлэдбэриин хүсэнүүдые бүри эршэмтэйгээр хүгжөөхэ, бүхы баялигуудыень комплексноор ашаглаха тухай асуудал эрдэмтэдэй, республикын хүтэлбэрилэгшэдэй һанаа үнөөе зобооно гээ һаа, буруу болохогүй.

Энээнтэй дашарамдуулан, тон һонирхолтой нэгэ һалбари—һарлаг үхэр үсхэбэрилгэ тухай асуудал дээрэ тодорхойгоор тогтохо хүсэлтэйбди. Юуб гэхэдэ, эдэмнай айхабтар ехэ тоһолиг һүтэй, түргэн үдэсэтэй, харууһа багатай амитад шуу. «Улаан Аха» колхозой түрүү һаалишад дунда зэргээр жэлдээ һарлаг бүхэнһөө 1500 килограмм һү абадаг байна. Һүнэйнь тоһолиг найман процентһээ үлүү ехэ болодог юм. Хайнаг болон һарлагуудай иимэ ашаг шэмэтэйнь гайхалтай бэшэ гэжэ эрдэмтэд тоолоно. Нүгөө талаһаа, симментал, сагаан толгойтой казах үүлтэрэй малнуудтай һарлаг бухые табибал, тэдэнэй ашаг шэмэнь бүри хоёр дахинаар дээшэлхэ һэн гэжэ Хадата Алтайда ажаһуудаг хүдөө ажахын эрдэмэй доктор В. Иванова, Буряадай хүдөө ажахын институдай профессор К. Мункоев гэгшэд өөһэдынгөө хэһэн шэнжэлгэнүүдтэ үндэһэлэн батална. Хадата Алтайн хүдөө ажахын станцида үнгэргэгдэһэн туршалганууд холимол үүлтэрэй үхэрнүүдһээ хоёр-гурба мянган килограммһаа бага бэшэ һүн абтаха байна гэжэ баримталан харуулаа. Энээн дээрэһээ тобшолходо, республикын холын хойто районуудта тус һалбарие эдэбхитэйгээр хүгжөөгөөд байбал, мяха болон һү үйлэдбэрилхэ талаар шэнэ арга боломжонууд олдохо байна бшуу. Бидэ эндэ һарлаг малнуудые имагтал ганса хадата Ахада бэшэ, хадата Захааминай болон Баунтын, мүн бусадшье районуудта үсхэбэрилхэ талаар бии байһан нөөсэнүүд тухай дурданабди. Захааминда, Баунтда һарлагууд һайнаар нютагжаад, яһала амжалтатайгаар үсхэбэрилэгдэжэ эхилэнхэй гэжэ һануулая. Тиихэдэ манай Буряад оронһоо, Туваһаа ашаг шэмэтэ эдэ малнуудые арбан жэлэй саана Яхадай ажахынууд нютагжуулха зорилготойгоор абаашаһан юм. Түрүүшынгээ үбэлжэлгые муу бэшээр үнгэргөөд, тул үгэжэ эхилхэдэнь, СССР-эй АН-ай Сибириин отделениин Яхадай филиалай эрдэмтэд, нютагай үүлтэрэй малнуудтай тэдэниие холин үсхэбэрилжэ байнхай. Һарлаг үхэрнүүдые үсхэбэрилхэ хэрэгээр Кавказайшье мэргэжэлтэд һонирхожо захалаа. Гурбан жэлэй саада тээ Чечено-Ингушетиин зарим ажахынууд Туваһаа хэдэн арбаад үүлтэртэ һарлаг болон хайнагуудые нүүлгэн абаашаа юм.

Буряадай, Тувын, Хадата Алтайн ажахынуудта хэгдэжэ байгаа шэнжэлгэнүүдтэй, түрүүшүүлэй баян дүй дүршэлтэй тодорхойгоор танилсахадаа, һарлагуудһаа абтадаг мяханай хэмжээе дээшэлүүлхэ зорилготой горитой ехэ хүдэлмэри ябуулагдана гээд тэмдэглэлтэй. Ушар юуб гэхэдэ, һарлагууднай ехэ удаан (аяар долоо напатайдаа) бэеэ хүсэдэг мал гээшэ гэһэн тодорхойлолго гүнзэгы удха шанартай болоно. Сибириин эрдэмтэд энэ шэглэлээр һонирхолтой туршалгануудые хэжэ эхилһээр үнинэй юм. Жэшээлхэдэ, һарлаг малай ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ дээрэ дурсагдаһан эрдэмтэн, Буряадай хүдөө ажахын институдай профессор К. Мункоев горитой хубитаяа оруулнхай. Тиихэдэ Хадата Алтайн туршалгын станциин мэргэжэлтэдэй хүдэлмэри мүн лэ ехэ удха шанартай. Зүгөөр эрдэмтэдэй дурадхалнууд, туһатай зүбшэлнүүдэй мүнөө болотороо һарлаг харууһалдаг малшадта хүрөөгүйнь гэмшэлтэй. Юрэдөөл, Ахын районой ажахынуудта тэдэнь огто анхарагданагүй. Тиимэһээ энэ шухала хүдэлмэри ямаршье түсэб хараагүйгөөр эрхилэгдэжэ үргэлжэлүүлэгдэһээр. Жэшээлхэдэ, Ахын, мүн Захааминай районуудта бэеэ хүсөөгүй, залуу һарлагууд гол түлэб мяханда тушаагдана. Энэнь ехэл бодомжогүй, холын хараагүйгөөр хүдэлмэреэ ябуулжа байһанайнь хойшолон бэшэ гээшэ гү? Гадна манай ябаһан ажахынуудта һарлагуудые шэхан таргалуулха тухай огто мартанхай байгаа. Тиигэжэ хэдэн зуун тонно нэмэлтэ мяхаяа ажахынууд гээнэ бшуу. Олонхи ушарнуудта эхэ һарлагуудай, һарлаг бухануудай амидын шэгнүүр заахан гэжэ тэмдэглэлтэй. Энээнһээ боложо, малнууд һубайрна, тугалнуудынь шадал багатай, элдэб үбшэндэ нэрбэгдэжэ, дутуу түрэхэ ушар олон үзэгдэнэ. Нарай малай байха дулаалагдаһан гэрнүүд үбэлжэлгэнүүдтэнь үгы шахуу. Эдэ бүгэдэнһөө дулдыдан, зуун эхэ һарлагһаа оройдоол 70—75 тугал бүрин бүтэн абтана. Һарлаг үсхэбэрилхэ талаар түрүүшынгээ алхамуудые хэжэ байһан районууд эдэ дутуу дунданудые бү дабтаһай гэжэ һанахадаа, тэдээн тухай зориюута дурдабабди.

—Һарлаг малайнгаа тоо толгойе олошоруулха, үүлтэрыень һайжаруулха тухай бидэ мүнөө дээрээ һанаашалнашьегүйбди,—гэжэ «Октябриин 50 жэл» колхозой залуу түрүүлэгшэ Санжа Жамсаевич Ангархаев манда сэхыень хөөрөө һэн.—Юуб гэхэдэ, фермэ бүхэндэ һарлагуудай тоо буридхэл ёһотоор эрхилэгдэнэгүй. Теэдшье зооветмэргэжэлтэднай тэдэнэй биологическа онсо өөрсэ шэнжэнүүд тухай таамаг мэдэсэтэй бшуу. Һарлаг малнуудые үсхэбэрилгын асуудалда зорюулагдаһан тусхай номуудшье олдодоггүй. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, энэ һалбаримнай үшөөл үншэн хэнзэ байһаар...

Сэхыень хэлэхэдэ, Буряад орондо, мүн Зүүн Сибирьтэ бүхыдөө мүнөө үедэ хэды һарлаг малай биинь үшөө тодорхойлогдоогүй. Тиимэ тоо буридхэл огто хэгдэнэгүй. Мал ажалай хүгжэлтын асуудал шэнжэлдэг ороной олохон институдууд, тэрэ тоодо, Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдшье тэдэниие анхарнагүй гэжэ гомдолтойгоор тэмдэглэе. Хэрбээ Дунда Азида тэмээ, тиихэдэ холын хойто районуудта оро үсхэбэрилгын асуудалнуудые эрдэмтэд нарин нягтаар шэнжэлэн үзэдэг болоо һаа, һарлагуудта юундэ һанаагаа табинагүйб? Энэмнай ороной хүдөө ажахын баһал нэгэ шухала һалбаринь мүн шуу. Мүнөө дээрээ профессор К. Мункоев мэтын ганса нэгэ эрдэмтэд һарлагуудые үсхэбэрилхэ хэрэгээр һонирхоно, айхабтар үргэн хэмжээнэй, ашаг туһатайшье материалнуудые суглуулна, энэ һалбарие научна үндэһэн дээрэ түсэбэй ёһоор хүгжөөхын түлөө бүхы хэшээл оролдолгоо зорюулна. Теэд «гансаһаа газар дүүрэхэгүй, ганса сусал гал болохогүй» гэдэг үгэ бии гээшэ ааб даа. Тиимэһээл энэ хэрэгые бүлэг эрдэмтэд, жэшээлхэдэ, түрэл Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай мэргэжэлтэд эрхилжэ, тодорхой жэшээнүүдтэ үндэһэлэн, һарлаг харууһалдаг малшад эгээ мүнөө тон туһатай дурадхал, зүбшэлнүүдые зохёохо байгаа бшуу. Нүгөө талаһаа, РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерство эндэ тодорхой туһаламжа үзүүлхэ бэзээ гэжэ найдан хүлеэмээр.

Гэхэтэй хамта республикын хойто районуудтахи һарлаг үсхэбэрилдэг фермэнүүдые үргэдхэхэ саг тулажа ерээ. Эдэл ажахынуудта холимол үүлтэрэй малнуудые дары түргэн нэбтэрүүлбэл, хэдэн арбаад мянган тонно үнэгүй мяха гүрэндэ худалдаха арга хангагдаха байна бшуу. Тиихын тула һалбаряа һайн мэдэхэ, һарлагуудтай танил мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгтэй болоно. Буряадай хүдөө ажахын институдта гү, али Зүүн Сибириин бусад дээдэ һургуулинуудта шэнэ һалбарие гүнзэгыгөөр шудалха, ерээдүйн зоотехник болон ветеринарна врачнуудые һарлаг, тэрэнэй онсо өөрсэ биологическа шэнжэнүүдтэй танилсуулха шухала. Тиигээгүй һаа, энэ һалбариие саашадань хүгжөөхэ гээшэ тон бэрхэтэй ааб даа. Юуб гэхэдэ, мүнөө үедэ хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудые дүүргэгшэд һарлагууд, мүн адуу морид тухай тон хилбархан мэдэсэтэй гарана ха юм.

* * *

Буряад ороной хадата болон холын хойто районуудай байгаали үнэхөөрөөшье дабтагдашагүй үзэсхэлэн аад, мартагдашагүй түхэл шэнжэтэйл. Зүгөөр мүнөө эдэ нютагуудай байгаали, тэрэнэй баялиг тухайнь бэшэ, харин арадайнь ажахые, экономикыень бэхижүүлхэ тухай тодорхой хөөрэлдөөн болохо ёһотой. Тиигээл һаань, саашадаа эндэхи шэмэтэй үдхэн ногоотой сэнхир уужам дайдань адуун һүрэгөөр атарлахал, һарлагай һайхан һүөөр билтархал.

М. ЕГОРОВ.

«АЛТАН ГАРТАЙ» ХҮН

КОММУНИСТ ТУХАЙ хөөрөөн

ХҮХЭ ҮНГЭТЭЙ «Беларусь» түхэлэй тракторай абяан холоһоо дуулдана. Тэрэнэй хажууда нара һалхинда үлеэгдэжэ хара-хүрин болошоһон нюуртай, үндэр, солбон янзын хүн культиваторай ара хажуугайнь хүндэлэн түмэрые гагнана. Адаглахада, һанаагаа ехэл зобоһон янзатай ажаллаха юм. Байд гээд лэ гагнажа байһан түмэрөө һайсахан үзэнэ, харана. Энэмнай Загарайн районой «Дружба» совхозой дүршэлтэй механизатор, КПСС-эй гэшүүн Анатолий Николаевич Кучеров гээшэ.

Баян дүй дүршэлтэй электрогагнууршан тусхай түхеэрэлгэнүүдээрээ хоёр түмэр холбон гагнана. Анатолий Николаевич дээдэ гарай мэргэжэлтэй, хүдөө ажахын бүхы техникые табан хурган шэнги мэдэдэг, ажалдаа коммунис ёһоор хандадаг, ажалаа эмхи гуримтайгаар эрхилжэ шададаг хүн юм.

— Журамтай хүдэлмэрилэгшэ, түбшэн даруу зантай, нүхэдтөө туһалхаяа хэзээдэшье, ямаршье сагта арсадаггүй механизатор гээшэ, — гэжэ бидэнтэй суг ябаһан ажахын ахамад агроном В. Н. Гаськов хэлэнэ.

Совхозой мэргэжэлтэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, тэрэ ажахынгаа урдаа хараха хүндэтэй хүнүүдэй нэгэн гэжэ тоологдоно. Нүхэр Кучеровой хэлэһэн үгэ, һанамжые сугтаа хүдэлдэг нүхэдынь, аха заха зониинь анхаралтайгаар шагнадаг юм.

Нютагайхидынь тэрэниие ёһотойл алтан гартай хүн гэжэ хэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье Анатолий Николаевичай хэжэ шадахагүй юумэн гэжэ юрэ байхагүй. Совет армида алба хэһэнэйнгээ һүүлээр залуу хүбүүн Каменскын дүрбэдэхи ГПТУ дүүргэжэ, слесарь-заһабарилагшын мэргэжэл олоһон байна. Һүүлээрнь Дээдэ-Жэрэмэй СПТУ-да һуража, тракторист-машинист болоһон, удаань Элхиин табадахи ГПТУ-е дүүргэжэ, бульдозерист, грейдерист, скреперистын мэргэжэл шудалаа.

Юундэ иимэ олон училищида тэрэ һуража гараа юм гэжэ заримашуул һанажашье болохо. Энэ асуудалда харюусахын тула залуу хүбүүнэй эрмэлзэл хүсэлые хэлэхэ ёһотой. Анатолий нютагайнгаа дунда һургуулида һуража ябахадаа, машина, техникэдэ ехэл дуратай байһан юм. Хэшээлэйнгээ һүүлээр совхозойнгоо МТМ ошожо, трактор, автомашинын хажууда үдэрөө үнгэргэгшэ һэн. Теэд тусхай мэргэжэлтэй болоходоо, өөрынгөө уялгые жэншэдгүйгөөр дүүргэдэг байгаа. Мүнөөнэй хүн оньһон техникые жолоодохын тула тусхай мэргэжэлэй эрдэм шудалаагүйдөө урагшаа холо ябахагүй юм байна гэжэ абаһаар ойлгоодхёо бэлэй.

Игэжэ нүхэр Кучеров элдэбын ехэ хүсэтэй, орёо оньһотой машинануудые, техникые һайн шудалаа, үнэтэ үүсхэлнүүдые гаргаа. Тэрэ нилээд олон уралан нарижуулгын дурадхал оруулһан юм. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд иимэ хүнэй шэнжэ шанарые анхараад лэ орхёо һааб даа. Хожомынь Анатолий Николаевич тракторно-таряан ажалай бригадада мастер-заһабарилагшаар томилогдоһон байна.

— Би гэнтэ дээдэ гарай мэргэжэлтэн болоо бэшэб. Сугтаа хүдэлһэн нүхэдэйнгөө ашаар училищинуудта зааһан багшанарайнгаа һургаалаар бүхы наһаараа шэлэһэн мэргэжэлээ шудалааб гэжэ хэлэхэ байнаб. Эдэнэртэйл зэргэлэн хүдэлжэ, тэдээндэ түшэглэжэ, хүдөө ажахын техникэ жолоодохо арга дүршэлдэ һурааб, — гэжэ Анатолий Николаевич манай асуудалда харюусаба.

Тэрэнэй онол шадабари он жэлнүүдэй үнгэрэн ошохо бүри улам баяжана, нарижана. Мүнөө үедэ машина, техникэшье хүсэтэй, улам орёошье болоо. Тиимэ сагай ерэхэдэ, өөрынгөө эрдэм мэдэсые дээшэлүүлээгүйдэ, шэнэ юумэ шудалаагүйдэ аргагүй болонхой ха юм.

— Манай Кучеров ёһотойл механизатор даа. Одоол тэрэнэй шадахагүй, мэдэхэгүй юумэн гэжэ байхагүй. Али бүхыдэ дүйтэй, хэхэ гэһэн даабарииешни заатагүй бэелүүлхэ. Энэ нүхэрнай олон зангүй, юумэ худхажа байхагүй хүн. Ямаршье сүлөөгүй байгаа һаа, нүхэдэйнгөө элдэб асуудал, зүбшэл һурахадань, томоорхожо, бүдүүрхэжэ, ехэрхэжэ байхыень оройдоошье харахагүйш. Нэгэл аргыень олоод туһалха гэжэ оролдожо ябаха, — гэжэ совхозой директор Н. С. Кубышкин магтан хөөрэнэ.

Энэньшье зүбтэй даа. Юундэб гэхэдэ, Анатолий Николаевич гансахан өөрынгөө урдахиие хараад һуудаггүй, хамтын хэрэгэй, хамаг нүхэдэйнгөө, нютаг зонойнгоо түлөө һанаагаа ходоо табижа ябадаг һайн һайхан ёһо заншалтай юм. Коммунист байһан хадаа ажалай эмхидхэл, журамаар һонирхожо, тохёолдоһон дутагдалнуудаа усадхаха зорилгоор сэхэ шүүмжэлдэг, эдэбхи үүсхэлтэйгөөр ажалладаг. Тиихэдээ өөрөө сэбэр сэхэ замаа алдангүй, хүдэлмэриин үндэр дүн туйладаг юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Анатолий Кучеров гагнадаг тусхай бишыхан агрегат трактортаа зохёогоо һэн. Тэрэнэй бүтээһэн агрегадыень харахада зохид, урмашахаар байгаа бэлэй.

Түрүү мэргэжэлтэ совхозойнгоо арадай хиналтын бүлэгэй гэшүүн юм. Тэрэ энэ тушаалаа мүн лэ һайнаар абажа ябана.

—«Ямаршье даабари үгэхэдэ, ажалдаа сүлөөгүйб гэжэ оготолон хэлэдэггүй. Хаана ямар дутагдалай байһыень Анатолий заатагүй обёороод лэ байха. Тэрээн тухай нүхэдтөө сэхэ хэлэжэ, суглаан дээрэ шангаар шүүмжэлжэ, дутуу дунданудыень усадхахын тула ходо оролдожо ябадаг. Иигэжэ бүхы юумэндэ оролсохо уялгатайшье гээшэ ааб даа, — гэжэ ахамад агроном хэлэжэ байгаа һэн.

— Эдэ үдэрнүүдтэ хабарай тарилгын харюусалгатай хаһа түлэг дундаа ябуулагдажа байна. Энэ жэлдэ тогтууритай баян ургасын бата найдамтай үндэһэ һуури табиха хэрэгтэ манай ажахын механизаторнууд унтаха нойроошье мартажархинхай ажаллана. Бидэнэй хүсөөр урдахи зорилгомнай бэелүүлэгдэхэ ха юм. Тиимэһээ хабарай час, минута бүхэниие зүбөөр хэрэглэхэ хэрэгтэ хүн бүхэн харюусалгатай гээшэ. Харин би техникэ, машинаяа һаадгүйгөөр хүдэлгэхын тула хүсэ шадалаа, арга боломжоёо элсүүлэн хүдэлхэб,—гэжэ А. Н. Кучеров бидэндэ мэдүүлээ.

Түрэл республикынгаа алдарта 60 жэлэй ойе угтаха хэрэгтэ түрүү механизатор, коммунист Анатолий Николаевичай хубитаяа оруулжа ябапаниинь ехэл һайшаалтай.

Д. ДОНДОКОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: электро-гагнууршан А. Н. Кучеров өөрынгөө зохёоһон гагналгын агрегадые хүдэлгэжэ байна.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

Казахай ССР. Карагандагай металлургическа комбинадай нимгэн түмэр хабтагай үйлэдбэрилхэ цехэй түрүүшын ээлжээн хүсэндөө хүрэжэ байна. Тус комбинат жэл соо 445 мянган тонно прокат гаргахаар хараалаа. Мүнөө үедэ эндэ үйлэдбэрилэгдэһэн нимгэн түмэр хабтагайнууд Россин Федерациин Азербайджанай ба бусад союзна республикануудай предприятинуудта эльгээгдэжэ эхилээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оператор Владимир Самойленко түбэй пультын дэргэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ТҮГЭСХЭЛЭЙ ХЭШЭЭЛ

Һаяхан «Аршаан» курортын соёлой байшанда Түнхэнэй районно партийна һургуулиин түгэсхэлэй хэшээл үнгэргэгдэбэ. Энэ хэшээлдэ тэрэнэй шагнагшад—районой партийна, ажахын эдэбхитэд булта суглараһан байна.

«КПСС-эй — хүтэлбэрилхы, шэглүүлхы болон эмхидхэхы хүсэн» гэһэн темээр партиин райкомой секретарь А. П. Цымбалюк элидхэл хээ. Һүүлээрнь курортдо амаржа байһан Бэшүүрэй районой «Победа» колхозой түрүүлэгшэ В. В. Смолин һүүлэй жэлнүүдтэ ажахыдаа хамтын подряд нэбтэрүүлжэ, үндэр ехэ дүнгүүдые туйлаһан тухайгаа тон һонирхолтойгоор хөөрөө.

Удаань «Аршаан» курортын ахамад врач К. С. Боторoев, Аршаанай территориальна партийна организациин секретарь П. М. Бильдаев, мүн эндэхи эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ С. Д. Цыренова, арадай һайн дуранай дружинын начальник А. Г. Сыренов гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө ябуулжа байдаг хүдэлмэри тухай тодорхойгоор элидхэбэ.

Түгэсхэлдэнь КПСС-эй райкомой секретарь Э. З. Васильева районой партийно-ажахын эдэбхитэдэй һургуулиин хэшээл энэ жэлдэ хэр үнгэргэгдөөб гэжэ дүнгүүдыень согсолоо. Тэрэниие улам һайжаруулхын тула юу хэхэб гэжэ хэдэн шагнагшад һанамжануудаа дурадхаһан байна.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

ОРОНОЙ ТАРЯАЛАН ДЭЭРЭ

ТОМСК. Ороohото ургамалнуудые түрүүлэн тарижа эхилһэн Зырянска районой С. М. Кировэй нэрэмжэтэ колхоз ажахын тоосооной һургуули болонхой. Зургаан жэлэй саада тээ эндэ бригадна подряд нэбтэрүүлэгдэһэн юм. Тиигэжэ ажахыда ороohото болон тэжээлэй ургамалнуудай тогтууритай һайн ургаса абтадаг болонхой. Мүнөө жэлдэ областиин хойто нютагуудай таряалан дээрэ тарилгын ажахын тоосоной 200 комплекс гаргагдаа. Һайнаар үтэгжүүлэгдэһэн ба уһалагдаһан газарта гансал нэгэдэхи классай үрэһэ хүрэнгэ таригдана. Энээнэй ашаар эндэхи таряашад ороohоной ургасые гектарай 17 центнертэ хүргэхэ уялга абаа.

СИМФЕРОПОЛЬ. Крымэй ажахынуудта соя тарижа дүүргээ. 19 мянга шахуу гектарта тэрэ тарилдаа. Экэ талмайн гурбанай нэгэ шахуу хубидань тарилга хоёрдохёо хэгдэхэ юм.

Красногвардейскэ районой «Россия» колхоздо ба бусад зарим ажахынуудта нарин зуруудуудта белогоор баян энэ ургамал тарилдаа юм. Эрдэмтэдэй дурадхаһан иимэ шэнэ заабари ургасые 2—3 центнерээр дээшэлүүлдэг юм.

Соябын бүхы плантациин дүрбэнэй нэгэ шахуу хубиие даажа абаһан жараад звено хамтын подрядай аргаар хүдэлнэ. Тэдэнэр гектар бүриһөө 25 ба тэрээнһээ дээшэ центнер ургаса хуряаха уялга абанхай.

КАРАГАНДА. Түбэй Казахстанай таряалан дээрэ тракторнуудай, тарилгын ба хурьһэ элдүүрилгын машинануудай һааталгые үсөөрүүлхэдэнь, облсельхозтехникын тусхай шэглэлтэй нүүдэл мастерскойнууд туһална. Ороohото ургамалнуудые тарижа эхилһэн комплекснууд болон отрядуудтай хамта тэдэнэр түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлжэ, заһабари хэнэ. Дүй дүршэлтэй шадабаритад хээрын эрхэ байдалда 500-гаад янзын деталь шэнэдхэн һэльбэнэ. Энэнь тарилгые агротехническэ эрхим болзорто үнгэргэхэ арга олгоно.

ЛИПЕЦК. Мүнөө жэлдэ «Авангард» совхозой таряашад гэршүүхые үргэн зуруудаар таряа. Механизаторнууд болон мэргэжэлтэд үнгэрһэн жэлнүүдэй дүй дүршэл дээрэһээ энэ аргын булюу һайн талые мэдэдэг болонхой. 45 сантиметр үргэн зуруудта тарилга хэхэдэ гектар бүриһөө 16 центнер ороohон хуряагдадаг байна. Энэнь юрын нэлэнхы аргаар тарилгын хэгдэһэн газар дээрэхиһээ хоёр дахин ехэ болоно. Эдеэ хоолой үнэтэ ургамал тарижа ургуулдаг областиин олохон комплексно отрядууд түрүүшүүлэй аргаар хүдэлнэ.

КИШИНЕВ. Молдавиин овощ ургуулагшад томадай, перецэй, баклажанай эртын сортнуудые һуулгаа. Эдэ ургамалнуудай тарилдадаг талмайн гурбанай хоёр хубида 20 мянган гектарта рассада һуулгагдаа юм. Агропромышленна нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэд хүдэлмэриин шанарай хойноһоо хаа хаанагүй хиналта хэнэ.

Бүхы комплексно отрядуудай механизаторнууд рассада һуулгаха агрегадуудые уһалха түхеэрэлгээр хангаа юм.

Республикын овощ ургуулагшад 1400 мянган тонно огородой продукци хуряахые хараална.

НАМАНГАН. Областиин ажахынуудта хлопчатник болон хүдөө ажахын бусад ургамалнуудые уһалха нэмэлтэ нөөсэнүүд хэрэглэгдэнэ. Касансайска, Чустско болон Янгикурганска районуудай колхоз, совхозуудта 40 скважина хүдэлгэгдэжэ, 12 мянган гектар таряалан уһалагдажа эхилээ. Республикын мелиоративно-барилгын трестын нүүдэл оньһожоруулагдамал колоннонуудай хүдэлмэришэд энээн тухай һанаагаа табиһан байна. Жэлэй дүүрэтэр Узбекистанай мелиораторнууд үшөө 300-һаа дээшэ скважина хүдэлгэхэ юм.

МОЗЫРЬ (Гомельско область). Заншалта болзорнуудһаа хахад һараар урид убһэ хуряажа эхилһэн «Припять» гэжэ тэжээл бэлэдхэлгын предприятиин коллектив Полесьин нуга сабшалан дээрэһээ гурбан ургаса хуряахые шиидэнхэй. Хабарһаа эхилээд орой намар болотор убһэн бэлэдхэгдээ.

Ногооной гурил бэлэдхэхынгээ хажуугаар предприяти 60 процент хүрэтэр белогтой концентрат түрүүшынхеэ үйлэдбэрилжэ эхилээ.

Областиин ажахынууд тэжээлэй шанарые эрид һайжаруулхые оролдоно. Тэжээлэй ургамалнуудай нөөсые ехэдхэхын тулада колхоз, совхоз бүхэндэ горитой ехэ талмайда кукуруза тарилдаа юм.

ИЖЕВСК. Удмуртын таряашад эртын ороohото ургамалнуудые тарижа түгэсхөө. Тэрэнэй шанарта онсо анхарал хандуулагдана. Үрэһэнтэй хамта минеральна үтэгжүүлгэ тараагдана, хэрээһэлүүлэгдэһэн арга үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Ороohоной талмайн дүрбэнэй нэгэ хубидань бүтээсэ ехэтэй холимог агрегадууд тарилга хэһэн байна.

(ТАСС-ай корр).

ГУШАН ЖЭЛ ЖОЛООШОНООР

Москваһаа Чехов хото хүрэтэр 50 километр юм. Энэ замые час соо ябаха хэрэгтэй. Һүүлэй 10 жэлдэ Николай Шарапов харгын энэ участогые һайн мэдэхэ болоо. Автопокрышка ашаалһан тэрэнэй «ЗИЛ» 16-дахи автокомбинадай хорёоһоо үглөө бүри гаража, Чеховэй регенеративна завод тээшэ табилуулдаг юм.

Кузовынь үдэшэнһөө ашаалагданхай, двигателиинь жэгдэ һайнаар хүдэлнэ, харин урдань хүдэлмэриин шэнэ үдэр хүлеэнэ. Ниислэл хотын жолоошон Николай Шараповой ашаанай машинын рульда 8 мянганһаа дээшэ хүдэлмэриин үдэр үнгэргөө юм. Гушан жэл соо жолоошоноор хүдэлхэдэнь, тэрэнэй ажабайдалда хүшэр замуудшье дайралдаа, олон ондоо ашаа элдэб адресаар зөөгдэһэн байгаа. Зүгөөр Шараповай машинаяа һэлгэһэн ушарынь үсөөн юм. Гушан жэл соо хүдэлхэдөө, тэрэ табаншье машина һэлгээгүй байха. «ЗИС-5», «ЗИС-150» түхэлэй машинада хүдэлөө. Харин мүнөө хүдэлжэ байһан «ЗИЛ-130» автомобилиинь 700 мянган километр гаталанхай.

Үшөө 70-аад онуудай эхеэр автомобильнуудые ашаглаха талаар мэргэжэлтэдэй түйлалтануудта түшэглэн, машинануудые удаан саг соо ашаглаха, запас частьнуудые алмаха талаар ниислэлэй жолоошод үүсхэл гарһаһан байха юм. Тиин тэдэнэй дунда Николай Шарапов байлсаһан байгаа.

«ЗИЛ-эй» кабинада түрүүшынхеэ һууһан сагһаань хойшо арбаад жэл үнгэрөө. Тэрэ үеын автомобильнууд үни ябахаяа болинхой, харин жолоошон Шараповай ашаанай машина түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй тоосоогоор ашаа зөөнэ, дэлхэйе тойроһонтой адли замые 17 дахин гаталба.

Николай Чеховэй регенеративна заводто арбаад жэл автомобилиин шиинэнүүдые зөөжэ байнхай. Ниислэл хотын автобазануудай, автобусой болон троллейбусэй паркнуудай шиинэнүүдые тус предприяти шэнэдхэн һэльбэдэг юм.

Николай Шарапов заводой тушаан абадаг хүдэлмэрилшэн Владимир Ефимовтэй хамта хуушарһан шиинэнүүдые тушаажа абадаг. Игэжэ хүдэлхэдэнь, гүрэнэй горитой ехэ зөөри алмагдадаг, предприятинууд һаадгүй һайнаар хүдэлдэг. Авто-ажахынуудай газааһаа Шарапов автомобилиин хуушарһан «улануудые» ашаад, заводто абаашадаг, харин гэдэргээ бусахадаа шэнэлэгдэһэн автопокрышка абаад ошодог. Хэмжээнһээнь болоожо, 70-һаа 400-гаад хүрэтэр покрышка автофургондо багтадаг. Жэлэй туршада Ша-

СССР-эй ХУУЛИИН ПРОЕКТЫЕ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭНЭБДИ

МАЛШАД БҮРИМҮҺЭН ДЭМЖЭНЭ

...эй нэрэмжэтэ колхозой ...улаган һү наалиин коллективэй СССР-эй ... проектые зүбшэн ... асуудалаар ... сугланаан ... [illegible]

тэйгээр хандадаг, гуримтай, журамтай коллективэйнгээ урдахи зорилгонуудые дүүргэхэ хэрэгтэнь тэдэнэй үргэлжэ һанаата табижа ябадаг һаань, амжалта ехэ юм.

Тус фермымнай энэ талаар хэнэн ажалнаа онсолон тэмдэглэхээр. Энэ ехэл зэтэй коллектив гэшэ. Эдэнэр «коллектив — хүн бүхэнэй түлөө, хүн бүхэн — коллективэй түлөө» гэһэн урда доро хүдэлдэг гуримтай юм. Ингэжэ коллективэй бүхэлөөр, булагайхэ түлөө ... [illegible]

— Фермымнай һаалишад жэл бүри һү бааха, гүрэнэй худалдаа түсэбүүдээ амжалтатай дүүргэдэг болоно. Урданай колхозой тэдэнэй түсэбһөө гадуур 1170 центнер һү абажа, тоһоной заводто тушааха дэбаарня 160 процентдэ хүргэһэн байнабди. Энэмнай үнеэн бүридэ тоолоходо 2607 килограмм һүн һаагдаһан болоно. Ингэжэ район дотороо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илажа, дамжуулагын Улаан туг, Хүдөө ажахын министерствын болон обкомой зүгһөө 1000 түхэриг шанда хүртөө һэмди, — гэжэ фермые даагша элидхэл дотороо дурдаба.

Харин нёдондоо дүнгөөр тэдэнэр бүри ехэ амжалта туйлаа. Тус коллектив һү нааха түсэбөө 116 процент болгоо гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2684 килограмм һү наагаа. Ингэжэ Бурядай фермэнүүдэй Долгорхан Эрдынеевагай шанда хүртэһэн, ВЛКСМ-эй обкомой болон республикын Хүдөө ажахын министерствын дипломоор шагнагдаһан. Урданай колхозой түрүү малшан Дари Доржиева Очирова үнгэрһэн жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 3400 килограмм һү наажа, «Районой чемпион» гэһэн нэрэ дэргэдэ хүртөө. Мүн лэ һаалишад Ажалай Алдар Солын III шатын ордено Цырэма Дашидондуковна Мункуева, Анна Епидоржиевна Бадмацыренова гэгшэд ажалдаа үндэр дүн туйлаадаг.

Саалиин нүхэр Т. Д. Дашинимаева, Хуулиин проектын 4-дэхи статья тушаа хэлсэхэдөө ажалай, үйлэдбэрини, гүрэнэй журам эбдэгшэдтэй эрид тэмсэхэ, шинтын зоорие хамгаалха хэрэгтэ ... һанамжалаа. Ингэжэ «олтадаа нэгэнэй түлөө, нэгэн бултанай түлөө» хүдэлдэг, урдахи зорилгоо бэелүүлхэ аргатай бишү.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ үгэ абаһан һаалишан Д. Д. Очирова ажалай журамые шангадхаха хэрэгтэ тогтоо. Хэрэбээ саг соонь ажалдаа ерэхэгүй һаань, хэды зөөлэн гэшэ ... ажалда хандадаг һүн алдагдаха болоно бэшэб?! Тиимэһээ иимэ хүнүүдтэй эрид тэмсэхэ тушаа дурадхал оруулаа.

— Хүдөө ажахын бүхы үйлэдбэрине хүнүүд лэ шиидхэдэг гэшэ. Ушар иимэйэ фермэнүүдтэ хүдэлхэ кадрнуудые шалин олохо, тэдэниие хүмүүжүүлхэ талаар колхозой правлени, парткомой ажалаа үргэнөөр ябуулха ёһотой. Манай фермын коллективтэ хүдэлхэ хүнүүд гүйсэд томилогдонхой. Энэ асуудалые зүбөөр шиидхэхын газарта ажалайнь дүн һайн дээгүүр байһан, — гэжэ мал адуулагша Сергей Мункуев, тугалшан Надежда Григорьева болон бусад гүү хэлэгшэд тэмдэглээ.

Эндэ сугларагшад ажалай журам бэхижүүлхэ асуудалда тогтоһон, СССР-эй Хуулиин проектые һайшаан дэмжэжэ байһан тухайгаа мэдүүлбэ.

Р. БАЛДАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Сэлэнгын район.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮД

НАЙДАМТАЙ НҮХЭР

Батомунко Цыреножапович Банзаракцаев хорин гаран жэлэй туршада дотоодын хэрэгүүдэй албанда хүдэлжэ байна. Совет Армида алба хэһэнэйнгээ һүүлээр Батомунко комсомолой организациин дурадхалаар энэ албанда эльгээгдээ һэн. Тэрэ гэһээр олон жэлэй туршада уголовно инспекторэй түшаалда хүдэлөө, мүн оперативна хүдэлмэридэшье, ОБХСС-эй инспекторэршье ажаллахадаа, шадамар бэрхэ мэргэжэлтэ байһанаа харуулаа.

Нүхэр Банзаракцаевай ажалдаа үнэн сэхээр, оролдосотой бэрхээр хандадагынь үндэрөөр сэгнэгдэжэ, СССР-эй МВД-гэй гурбан шатын, «Үнэн сэхэ албанай түлөө» гэһэн тэмдэгүүдээр шагнагдаһан байна. Тиихэдэ В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн Хүндэлэлэй медаль хадаа милициин капитан Банзаракцаевай эгээл хүндэтэйгөөр, эгээл үнэтэйгөөр һанадаг шагнал мүн.

Совет милициин отличник Батомунко Цыренжапович Банзаракцаев мүнөө үедэ Яруунын районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагта инспекторээр ажаллана. Олон жэлэй туршада энэл мэргэжэлээрээ ажаллажа олоһон баян дүй дүршэлөө залуушуулда дамжуулан, общественнэ, хүн зоной амгалан байдалай түлөө үнэн сэхээр оролдон ябана.

Э. БУДАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Ц. Банзаракцаев.

БАЯСАХААР ДАА

Зоя Иосиповна Архинчеева Эрхүүгэй областиин Мүрэй тосхоной һургуулиин 7-дохи класс дүүргээд, Улаан-Үдын багшанарай училищада 4 жэл соо һураа. Удаань Ахын районой эхин һургуулиин багшаар томилогдон, 1951—1957 онуудта хүдэлһэн юм.

1957 онһоо Хэжэнгын районой Дээдэ-Хэжэнгын дунда һургуулида ерэжэ, амаралтада гаратараа ажаллаад, мүнөөшье хүдэлжэ байдаг.

26 жэлэй турша соо һурагшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ горитойхон хубитаяа оруулжа, оролдосо ехэтэй багша байһанаа харуулаа. Ажалынь үндэрөөр сэгнэгдэһэн, 1971 ондо РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, 1978 ондо РСФСР-эй һургуулиин габьяата багшын нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Зоя Иосиповна 32 жэл соо хүдэлхэ зуураа, заахан үхибүүдые «А» үзэгһөө эхилжэ, 10 тоогоор ухаа-сэнь мүлин, хүн болгожо табиһыень хэлэхэ болоо һаа, тоолоожо барахаар бэшэ юм. Заалгаһан һурагшадыень адаглан хаража ябахада, эрдэмтэй хүнүүд болохоһоо гадна, ажал гээшые үндэрөөр сэгнэн, совхозойнгоо ажахын һалбари бүхэнине хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсан, шофёроор, тракторстаар, хонишодоор хүдэлнэд. Гадна олон һурагшадынь оронойнгоо дээдэ һургуулинуудые дүүргээд, инженернүүдээр, багшанараар, врачнуудаар хүдэлнэ. В. Базарсадуева, Д. Дашидылыкова, Д. Намжилов, М. Эрдынеев болон бусад тэдэнэй тоодо оролсоно.

Эхэ һайхан оронойнгоо үргэмжөөр элүүр энхэ ябажа, амаралтада гарабашье, үшөөл ажал хэйэн зандаа, түрэл республикынгаа түрэһэн үдэрые ажалай амжалтаар угтаха гэжэ эрмэлзэн ябахадань баясахаар даа.

В. ТУДЕНОВА,
хүдөө бэшэгшэ.

...РГЫЕНЬ УЛАМ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

...лымнай колхоз, ...аар ажалша коллек-... ...хай СССР-эй Хуу-... ...ект зүбшэн хэлсэл-... ...нгуудаи, ажалша-... ...алба хааганшадай ... хабаадалгатайгаар, ...эй үндэр хэмжээндэ ...жэ тэмдэглэхэ хэ-...

...а коллективүүдэй ...эшэлүүлхэ хэрэгтэ ...удаи хүтэлбэрилэг-... ...эмэ болон гүүртэ-... ...аагшад, илангаяа ...олго гарган ажал-... ...тал эдэнэй хүсэл, ...һоо бүхы коллекти-... ...хэрэг дулдыдана ...шар тиимэһээ Зэдын «Коммунизм» колхо-... ...шад шэнэ Хуулиин ...атьяда иимэ нэмэл-... ...үлхые дурадхаа: ...дые үйлэдбэри дээ-... ...үүлхэ хэрэгтэ ажал-... ...ивүүд хабаадалсаха ...үн эдэ кадрнуудай ...а дээшэлүүлхэ талаар ажахынуудаи хүтэлбэрилэгшэд эдэбхи, үүсхэл гаргаха болоно».

Хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ кадрнуудай мэргэжэл шадабари дээшэлүүлгэ ехэ үүргэ дүүргэнэ гээшэ. КПСС-эй ЦК-гай майн, ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэрине бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэ асуудалнууд горитой нүлөө үзүүлхэ ёһотой.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада Зэдын районой «Коммунизм» колхозойхид ажахын гол һалбари болохо хонин үсхэбэрилгөөр районой дотороо түрүүлжэ ябанхай. Энэшье жэлдэ ажахын хонидой 7 отара зуун эхэ хонин бүриһөө зуунһаа дээшэ хурьга абаа. Эдэнэй тоодо коммунистнар Ч. Д. Бальжиев, Б-С. Батуев, Н. Гомбоев, Г-Ц. Цыремпилова болон бусад оролсонхой.

Эдэнэй туйлаһан амжалта хадаа тэдэнэй оролдолгоһоо, эмхидхэлгэһээ ехэнхидээ дулдыдана. Фермэ болон гүүртэнүүд дээгүүр байгуулагдаһан зохид зэтэй байдал, бэе бэедээ туһалалсахые, һанал бодолоо хубаалдан дэмжэлсэхые оролдодог ябадал хадаа коллектив дотор ажалай болон үйлэдбэриин журам шангадхаха, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлнэ. Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан социалис мүрысөөндэ «Коммунизм» колхоз түрүүлэн ябана. Районой «Коммунизм» болон «60 лет Октября» колхозууд арбаад жэлэй туршада хоорондоо мүрысэдэг юм. Ажахынуудай хоорондо дэлгэрһэн иимэ мүрысөөнүүд ажалшадта ехэ туһатай байдаг. Тэдэнэр эндэ дүй дүршэлөө хубаалдаха, мүн бэе бэеһээ, жэшээ абан, дутуу дундануудаа усадхаха аргатай болоно. Хамтын хүсөөр, хамтын оролдолгоор лэ социалис мүрысөөндэ амжалта туйлажа шадахабди гэһэн мэдэрэл коллективүүдэй гэшүүн бүхэндэ түрэйхэн. Ушар тиимэһээ тэдэнэр хамтын, бригадна подряд нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ оролдолго гаргана.

Коллективэй үүргэ дээшэлүүлхэ хэрэг ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдһээ дулдыдана гээшэ. «Коммунизм» колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй урда энэ талаар ехэхэн зорилгонууд табигдана. Эдэ зорилгонууд хадаа гансашье адууһа малаа зүбөөр харуулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ бэшэ, мүн коллективэй гэшүүдэй хоорондохи харилсаа бэхижүүлхэ, бэе бэедээ туһалха, олоной түлөө оролдохо хэмжээ ябуулганууд болоно. Энэ талаар үнинэй коммунист зоотехник Норбо Жимбаевич Банзаракцаев ехэхэн хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулна.

Н. ХАРЖЕЕВ.

...ЭЭДҮЙН БАГШАНАР БА НОМУУД

...ҺУРГУУЛИДА ...айхадаа, залуу хү-... ...гаа, сэдьхэл бодо-... ...барна угаа түр-... ...эхэ аргатай. Имаг-... ...эдөө тэдэ мэргэ-... ...болоно шадаха, ...олоо бүрилдүүлхэ, ...аа эдэбхи үүсхэл-... ...д болохо зэргэтэй. ...н мэргэжэлтын хү-... ...үрилдэхэ хэрэгтэ ...үүлиин библиоте-... ...рэтэй. Мүнөө үе-... ...һургуулиин биб-... ...адаа һуралсалай ...чна томо лабора-... ...о гээшэ. Эндэ ...р ном үзэжэ, ерээ-... ...эргэжэлые олохын ...элнэ.

...элэй Тэмдэг» ор-... ...шанарай институдай ...ямар таһагууд-... ...энэо? Тэрэ хадаа ...библиотекэһээ, биб-... ...д хоорондын або-... ..., студенческэ хо-... ...ентһээ, уншалгын ...а, уран һайханай ...ын, научно-библио-... ...таһагуудһаа оло-... ... хүмүүжүүлгын ... ябуулдаг сектор-... ...нэ гээшэ. Марк-... ...инскэ, ниитын-по-... ... байгаали шэнжэл-... ...алсалай олон тоото ..., газетэ болон ...институдай библио-... ...Тодорхойлон хэлэ-... ...элэй 630 мянган-... ...зүйл тоологдоно. ... шухаг болошоһон ...библиотекын хадага-... ...анда байдаг. 6000-... ...хүн институдай ...эн уншагшад юм. ...нэрэй дунда хүмүү-жүүлгын хүдэлмэрине үргэнөөр эмхидхэн ябуулгын методическа түб гэжэ библиотекые нэрлэлтэй. Студентнэрэй группануудта, факультет бүхэндэ, уншалгын залда, хамтын байрада янза бүриин хэмжээ ябуулга библиотекын ашаар үнгэргэгдэнэ. Кураторнууд, группын комсоргнууд, ВЛКСМ-эй комитедэй гэшүүд, деканат, багшанар библиотекэдэ ходо хандажа байдаг юм.

Һуралсалай сан хадаа ходо шэнэлэгдэжэ байдаг хүбиинь болоно. Юрэнхыдөө, 5—6 жэл болоод лэ олонхи ном һэльбэгдэдэг, шэнээр хэблэгдэһэн номуудаар нэлэгдэдэг. Шэнэ литературын 35—40 мянган боти ном жэл бүри библиотекэдэ орожо байдаг юм. Дүршэлтэй хүдэлмэрилэгшэд Р. И. Рябчикова, Л. Е. Сонголова гэгшэд харюусалгатай энэ участогые толгойлно.

Номой сангые бүридхэн байгуулха гээшэ шухала зорилгонуудай нэгэн ааб даа. Гэхэтэй хамта ерээдүйн мэргэжэлтэ болоно бүрилдэхэ үедэнь ажалда коммунис ёһоор хандуулжа студентнүүдые һургаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдана. Библиотекын үнинэй хүдэлмэрилэгшэд Э. В. Манкетова, Т. А. Бардакова болон бусад нүхэд энэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулна. Залуу уншагшадай сэдьхэл бодолой арюун һайханаар бүрилдэн, политическэ болон мэргэжэлэй талаар ургаха хэрэгтэ тэдэнэр туһа нүлөө үзүүлдэг. Тиихэдэ алибаа асуудалда өөһэдөө харюу бэдэрэн олоно, зүбөөр ном уншажа һурахынь тула һая студент болоошодто туһаламжа хэрэгтэй, тиимэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ гээшэ. Энэ зорилгые шиидхэхын тула «Абитуриентнүүдтэ — туһаламжа», «Номтойгоор хүдэлжэ һура», «Ехэ зохёолнуудай конспект яажа табихаб» гэхэ мэтын тематикаар номой выставкэ эмхидхэгдэдэг. Бүхы факультедүүдэй нэгэдэхи курсын студентнэртэй каталогай ойро практическа хэшээл үнгэргэгдэдэг. «Мэргэжэлээ шудалалгын эхин» гэһэн хэшээл бүхы факультедүүдэй нэгэдэхи курсынхидта болодог байна. Ингэжэ номой санһаа студентнэр хэрэгтэй литература гансата олоно һураха байна. Гадна студентнэрэй һуралсалые, практикые зүбөөр эмхидхэхэ асуудал анхарагдана. Жэшээнь, методическа болон урок тухай литературын, һурагшадай ерээдүйн мэргэжэлые зүбөөр шэлүүлхэ, һургуулида техническэ туһаламжа хэрэглэхэ асуудалаар номой выставкэ саг үргэлжэ эмхидхэгдэнэ.

Уншагшадые хангаха талаар үндэр амжалтын туйлагдаһые иимэ тоо, баримта гэршэлээдхихэ: үдэр бүри 2000-һаа үлүү ном һудар үгтэнэ: нэгэ студент жэл соо дунда зэргээр 100 ном уншаһан болоно.

Үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри холын хараата түсэбэй ёһоор ябуулагдана. Энэ хүдэлмэриин эгээл шухаланиь гэхэдэ, студентнэрэй үзэл бодолой хүгжэлтэ, политическэ, патриотическа, интернациональна хүмүүжүүлгэ болоно бшуу.

Студентнэрэй дунда ном олоор нэбтэрүүлэн тараалга гуримтай, комплексно байха зэргэтэй. Жэшээнь, «В. И. Ленин тухай дурдалга», «СССР-эй Конституци ба гэгээрэлэй зорилгонууд» гэһэн темэнүүдээр институдай корпусуудта, уншалгын залнууд болон хамтын байрануд соогуур номой выставкэнүүд эмхидхэгдээ һэн. Мүн уншагшадай конференци, лекци, элидхэлнүүд, шэнжэлгэнүүд эндэ орона. Библиотекын хүдэлмэрилэгшэд 1982 ондо 68 лекци уншаа.

Стендүүдые, выставкэнүүдые гоёор шэмэглэхэ, уншалгын зал соо ариг сэбэрые сахиха гээшэ студентнэрые хүмүүжүүлгэдэ ехэ үүргэтэй.

Студентнэрэй элдэб асуудалда харюу үгэхэ гээшэ юрын хэрэг бэшэ. Жэл соо 6000 хүрэтэр иимэ харюу үгтэдэг байна.

Ерээдүйн багшанарай сэдьхэл бодолые хүмүүжүүлгэдэ онсо анхарал хандуулагдадаг, хандуулагдаха ёһотойшье. Юуб гэхэдэ, мүнөөдэрэй студентнэр үглөөдэр багша болоно гарахадаа, алишье талаарал һайн бэлэдхэлтэй байха ёһотой ха юм.

СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ библиотекын коллектив ехэ хүдэлмэри ябуулһан байха.

Мүнөө түрэл республикынгаа байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярта БГПИ-гэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэд мүн лэ бэлдэжэ, тематическа выставкэнүүдые, стендүүдые эмхидхэнэ.

Е. КРЯЖЕВ,
БГПИ-гэй багша.

Хубсаһа эсхэгшэ Людмила Яковлевна Макаревичтэ хандаха хүнүүд ходо олон байдаг. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй эсхэһэн хубсаһан аятай зохидоор, мүнөө үеын моодоор оёгдоно ха юм. Мүн захигшадтаа хэзээдэшье урин налгайтаар хандаһанай түлөө тэдэнэй зүгһөө магтаалда хүртэдэг гээшэ. БАМ ерэхын урда тээ Железногорск хотодо эсхэгшэд болон оёдолшодой курсада тэрэ багшалаа. Мүнөө Северобайкальскын универмагта хубсаһа эсхэгшээр ажаллана.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

Толилогдоогүй бэшэгэй мүрөөр

ҺАЙН БАЙРА ҮГТЭХЭ

Ахын районой Орлиг тосхондо ажаһуугша Д. Д. Тагланова һаа байгша оной май һарын эхээр манай газетын редакцида бэшэг ороо һэн. «17 жэлэй туршада районой хэлхээ холбооной эмхи зургаанда монтёроор хүдэлһэб. Һэмгамин баһал тэндэ почтальоноор ажалладаг.

Бидэ хуушарһан багахан гэртэ ажаһуунабди. Һайн байра эрижэ, оло дахин районой олон эмхи зургаануудаар ябаабди, хэдэн мэдүүлгэ барябди. Тиигэбэшье энэ асуудал мүнөөшье болотор шиидхэгдэнэгүй» гэжэ тэрэ бэшэг соонь хэлэгдэһэн байгаа.

Арадай депутадуудай Ахын районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Б. Ц. Норбоев, Буряадай АССР-эй хэлхээ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управлениин начальник В. Р. Очиров газетымнай редакцида иимэ харюу эльгээбэ:

«Хэлхээ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управлениин болон районно Соведэй гүйсэдкомой зүгһөө Д. Д. Таглановай гэр бүлын байра байдал шалгагдаа. Тэдэнэй гомдол зүб гэжэ тоологдоо. Байгша оной сентябрь һарада ашаглалгада үгтэхэеэ байһан шэнэ гэртэ тэдэнэр һайн байра абаха».

ХИЛЫН СААНАҺАА

УХААН БОДОЛ ИЛАХА ЁҺОТОЙ

Дэлхэй дээрэ зэзэрхэн зэнхилхо хүсэл эрмэлзэлдэ зээлэндэжэ, арадуудай аюулгүй байдалай аша туһые баһамжалан доромжолһон Вашингтоной зэрхэг түрэмхэй хараа шэглэлые Советскэ Союз эрид буруушаана гэжэ Совет правительствын мэдүүлгые зүбшэн хэлсэһэн политическэ ажал ябуулагшадай хэлэһэн үгэнүүд дотор, газетэнүүдэй шэнжэлэлгэнүүд соо хэлэгдэнэ.

Адли тэгшэ эрхын, аюулгүй байдалай гол ёһын үндэһэ һуури дээрэ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха арга боломжын бии байһые Совет правительствын мэдүүлгэ үшөө дахин элирхэйлэн гэршэлбэ гэжэ ГДР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр **О. Фишер** тэмдэглэбэ. Уласхоорондын байдалай түгшүүрилые һуларуулхын тула ГДР бүхы юумэ хэхээр бэлэн лэ.

Хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ тохёолдуулагдажа байһан уршаг түбэгые зайсуулан сараха хэрэгтэ харюусалгатайгаар, гүнзэгы ухаан бодолһоо хандаха гээшэ Совет правительствын мэдүүлгын гол удха болоно гэжэ Болгариин **«Труд»** газетэ бэшэнэ.

Эб найрамдалай ба арадуудай аюулгүй байдалай аша туһада ядерна буу зэбсэгүүдые хороохо, саашадаа тэдэниие усадхаха талаар урда тээнь оруулһан бүтэмжэтэй һайн дурадхалнуудтаа Советскэ Союз үнэн байһанаа батална гэжэ Вьетнамай **«Нян зан»** газетэ бэшэнэ. Ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха, хороохо асуудалнуудаар совет хараа бодолой залай сэхэ байһаниинь дэлхэйн арад түмэниие зөрижүүлнэ, эб найрамдал хангахын, шахардуу байдал һуларуулхын, буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө, ядерна дайнда эсэргүү хүдэлөөндэ шэнэ хүсэ нэмээнэ.

США-гай конгрессэй түлөөлэгшэдэй палатын гэшүүн демократ **Р. Деллэмс** Баруун Германиин «Франкфуртер рундшау» газетэдэ интервью үгэхэдөө, америкэн «Першинг-2» болон далитэ ракетэнүүдые Баруун Европодо тараая тодхолгые буруушаажа байһанаа мэдүүлээ. «Эдэ ябуулганууд дэлхэйе дайнай аюул усадда оруулха байна», — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Баруун Германиин **«Вархайт»** газетэ, **Европодо аюулгүй байдал ба харилсаа холбоо тогтоохын түлөө Кипрэй комитет, Ливиин ДЖАНА агентство** Совет правительствын мэдүүлгые шэнжэлхэдээ, олон тоото совет эб найрамдалта үүсхэлнүүд бүхы дэлхэйн хүнүүдэй хүсэл эрмэлзэлгэнүүдтэ, этигэл найдалда харюусана гэжэ тэмдэглэбэ.

БУУ ЗЭБСЭГҮҮДЫЕ БҮТЭЭН ГАРГАЛГЫЕ ХИЗААРЛАХА

НАЙРОБИ. Айхабтар ехэ аюул түбэгһөө хүн түрэлтэнине аршалан хамгаалхын тула буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын түлөө аргатай бүхы юумэ хэхэ уряатайгаар оршон тойронхи байгаалине хамгаалха ООН-ой программые эрхилэгшэдэй Соведэй (ЮНЕП) Кениин ниислэл хотодо болоно байһан арбан нэгэдэхи сессидэ хабаадагшад дэлхэйн оронуудай правительствануудта, уласхоорондын бүхы эмхидэ хандаба.

Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгэ, шэнэ түхэлэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ газар дэлхэй дээрэхи ажабайдалда, оршон тойронхи байгаалида айхабтар ехэ аюул тохёолдуулна, амгалан тайбан ба зохёон байгуулхы зорилготойгоор хэрэглэгдэхэ мүнгэ зөөрисэ хиин талаар гаргашална гэжэ баруунай гүрэнүүдэй, нэн түрүүн США-гай, Франциин ба ФРГ-гэй түлөөлэгшэдэй зүгһөө буруушаагдажа, сесси дээрэ баталагдан абтаһан буу зэбсэгүүдые хурлаха тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

ВИЛЬЯМСБЕРГДЭХИ ЗҮБЛӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

Баруунай долоон ехэ капиталис оронон хүтэлбэрилэгшэдэй Вильямсбергдэ болоно дүүрэһэн зүблөөн экономическа ба ороо шухала асуудалнуудые шиидхэхэ талаар тэдэнэй хоорондо ехэ хёмороо зүришэлдөөтэй байһые элирхэйлэн харуулба.

Удаан саг соо солоһон үгэ булялдаата хөөрэлдөөнүүдэй һүүлээр долоон оронной хүтэлбэрилэгшэд түгэсхэлэй коммюнике баталан абаха талаар үгэеэ ойлголсоһон байна. Экономическа доронтон уналга капиталис оронуудые ехэ түбэг бэрхэшээлдэ оруулаа. Тиигэжэ арбаад жэл соо саарһан мүнгэнэй үнэ унажа, хүдэлмэригүйшүүл олошоржо байна гэжэ коммюнике дотороо мэдэрхэ баатай болобо. Америкэн экономико бэрхэшээл түбэгүүдтэ бронзой. Юундэб гэхэдэ, Рейганай правительство буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээжэ, эгээлэн юрын хүнүүдэй байдалые муудхаана.

Иимэ политика баруунай бусад оронуудай экономикодо бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна, экономическа ба валютно-финансын доронтон уналгаһаа тэдэнэй гараха ябадалда һаад ушаруулна. Капиталис оронуудай валютна системые хубилгахын тула уласхоорондын конференци үнгэргэхэ тухай Франциин дурадхалые оодо абабагүй.

НАТО-гай оронуудай «аюулгүй байдалай аша туһые» хангаха гэһэн худал хуурмаг баримтануудые дурдажа, зүүн ба баруун оронуудай хоорондохи худалдаа наймаанай-экономическа харилсаае буруу һүргэхэ тухай һанал бодолоо Рейганай захиргаан зүблөөнэй коммюнике дотор оруулһан байна. Тиигэжэ социалис гүрэнүүдтэй худалдаа наймаанай-экономическа холбоо барисаагаа буруу һүргэхэ талаар союзнигуудаа саашадаашье хашаха, харшалха хүсэлэйтэй байһанаа Вашингтон элирхэйлэн харуулаа.

Экономическа доронтон уналга хүгжэжэ байгаа оронуудта «ехэ бэрхэшээлнүүдые ушаруулна» гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад батална. Энээн тухай һанаагаа зовожо байһан хэбэр үзүүлөөшье, долоон ороной хүтэлбэрилэгшэд тэдэнэртэ нүлөө ехэтэй туһа хүргэхэ талаар ямаршье тодорхой дурадхалнуудые оруулбагүй. Тад наорга, документһээ ойлгоходо, зүблөөндэ хабаадагшад хүгжэжэ байгаа оронуудые экономическо-финансын талаар хамтаараа хашаха, харшалха тухай хэлсэһэн байна.

Хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшад өөһэд өөһэдынгөө аша туһые хараада абажа, энэ тэрэ асуудалнуудта ондо ондоогоор хандаба. Энэнь Франциин президент Ф. Миттеранай, Канадын премьер-министр П. Трюдогой, Италиин премьер-министр А. Фанфаниин, США-гай гүрэнэй секретарь Дж. Шульцын үнгэргэһэн пресс-конференцинүүд дээрэ элеэр харагдаа.

Томо ехэ капиталис оронуудай зүблөөнүүд дээрэ жэлһээ жэлдэ нимэрхүү коммюникенүүд абтадаг, тиигэбэшье һаань, эдэ оронуудай экономическа асуудалнууд шиидхэгдэнгүй үлэнэ.

Долоон ороной — США-гай, Англиин, Франциин, ФРГ-гэй, Италиин, Канадын ба Японой — удаадахи уулзалга ерэхэ жэлдэ Англида үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

ООН-ой АЮУЛГҮЙН СОВЕДЭЙ ШИИДХЭБЭРИ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой Аюулгүйн Совет тогтоол баталан абахадаа, Урда Африкын засаг захиргаанай хуули бусаар эзэмдэһэн Намибида бэеэ дааһан байдал дары түргөөр олгохын тула шухала эрхэ байдал байгуулха тухай хабаатай талануудтай зүбшэлэлын хөөрэлдөөнүүдые хэхыень ООН-ой Генеральна секретарьта даалгаба. ООН-ой Генеральна секретарь зүбшэлэлтын хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд тухай элидхэлые байгша оной августын 31-һээ оройтуулангүй табиха ёһотой.

Тиигэжэ уласхоорондын хиналта доро Намибида бэеэ дааһан байдал олгохо тухай ООН-ой түсэбые бэелүүлхэ талаар Преториотой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэлгэдэ гол үүргэ дүүргэхые хүсэдэг США түрүүтэй баруунай гүрэнүүдэй «харилсаата» бүлэг гэдэгтэ этигэн найдаагүй байһанаа Аюулгүйн Совет мэдүүлээ. Энэ бүлэг харилсаа холбоо тогтоохо талаар гол үүргэ дүүргэнэ бэшэ, харин бодото дээрээ хёмороо зүришэлдөө үүдхэнэ бшуу.

Аюулгүйн Совет тогтоол абахадаа, ООН-ой эрхын харюусалгые, нэн түрүүн гасалан зоболон ехээр үзэһэн Намибиин түлөө Соведэй харюусалгатай байһыень үшөө дахин батална.

Баруун-Урда Африкын арадай эмхиин (СВАПО) президент С. Нуйома дуугаа үгэлгын һүүлээр үгэ хэлэхэдээ, Намибиин асуудалые гуримшуулан шиидхэлгые унжагайруулха, расис захиргаанине бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн США-гай болон тэдэнэй баруунай ханинарай харата ябуулгануудые һэргылһэн байха юм.

Вашингтоной тогтоолой түлөө дуугаа үгэбэшье, Преториин захиргаанда туһалха, Намибиин асуудалые шиидхэхэ талаар уласхоорондын энэ эмхиин хүсэлэн оролдолгонуудые буруу һүргэхэ хараа зорилготой байһыень США-гай түлөөлэгшэ Ч. Личенстайнай үгэ элирхэйлэн харуулба.

Пленарна заседани

ЖЕНЕВЭ. Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай хөөрэлдөөнүүдтэ хабаададаг СССР-эй ба США-гай делегацинуудай пленарна заседани июниин 1-дэ эндэ болобо.

ПЕКИНДЭХИ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

ПЕКИН. Худалдаа наймаанай хэрэгүүдээр хитад-американ нэгэдэмэл комиссиин түрүүшын сесси эндэ дүүрэбэ. Синьхуа агентствын тэмдэглэһэнэй ёһоор, худалдаа наймаанай-экономическа хэдэн асуудалнуудые, тэрэ тоодо промышленна ба техническэ харилсаанай асуудалнуудые хоёр тала зүбшэн хэлсэһэн байна.

1983 оной нэгэдэхи кварталда хоёр талын худалдаа наймаанай хэмжээн, нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй жэшэбэл, 17 процентээр хорогдожо, 1,2 миллиард долларто хүргэгдөө гэжэ КНР-тэхи США-гай посольствын сессиин урда тээ тарааһан пресс-релиз дотор тэмдэглэгдэнэ. Тусхайлбал, Хитадай эд бүдүүдые США-да худалдалгада хизаарлалта тогтоохо тухай американ талын шиидхэбэриһээ уламжалан, худалдаа наймаанай харилсаанай хэмжээн хороһон байха юм.

США-гай делегацине толгойлогшо, худалдаа наймаанай министр М. Болдридж сессиин хаагдаһанай һүүлээр Пекиндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Хитадай эд бүдүүдые США-да гаргажа худалдалгые хизаарлалгые болюулха тодорхой асуудалнууд хөөрэлдөөнүүдэй үедэ шиидхэгдэбэгүй гэжэ мэдүүлээ.

Болдриджын хэлэһэнэй ёһоор, американ мүнөөнэй технологине, тэрэ тоодо «хоёр дахин хэрэглэхэ» технологине Хитадта дамжуулан үгэхэ тухай асуудал шиидхэгдэнгүй үлөө. Энэнь гражданска, мүн сэрэгэй зорилготойгоор хэрэглэгдэжэ болохо байна бшуу. «Оронойнгоо национальна аюулгүйе хангаха зорилготойгоор энэ талаар бэелүүлэгдэхэ политикаяа» США нарийнаар хаража үзэхэ байна гэжэ министр хэлээ.

Эрдэм, техникын харилсаанай талаар хитад-американ комиссиин заседани урда тээнь Пекиндэ болоһон байгаа. Транспортын ба бусад һалбаринуудта бэелүүлэгдэхэ хоёр талын хэдэн проектнүүд ямараар гүйсэдхэгдэжэ байһаниинь тэрээн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

СОЁЛОЙ ҺОНИН

«ДАЙН МАНДА ХЭРЭГГҮЙ!»

Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэртэ зорюулагдан, ВЛКСМ-эй горкомой үүсхэлээр Улаан-Үдэдэ һонин-һонин хэмжээ ябуулганууд уржадэр үнгэргэгдэбэ. Тэдэнэй нэгэн — асфальт дээрэ үхибүүдэй зураһан зурагуудай конкурс. Имэ конкурс хоёр газарта — театральна талмай дээрэ, амаралтын болон соёлой городской парк соо үнгэргэгдөө.

Театральна талмай дээрэ болоһон конкурсдо 100 шахуу үхибүүд хабаадаһан байна. Эгээл «залуу» зураашан гурбан наһатай Рогожиус Дима байгаа. Конкурсдо хабаадагшадай эгээл ахань арбан табан наһатай.

Мүнөө жэлэй конкурс Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдажа, «Түрэл хизаарни—Забайкали» гэжэ нэрлэгдэһэн байгаа. Гэбэшье үхибүүдэй зурагуудай темэ тусхайтаар үгтэһэн темын хилэһээ холо халиһан байха юм. Темын удхые ойлгоһон үхибүүд түрэл байгаалияа зураглан харуулха гэжэ яһала оролдоо. Тиимэһээ хуһан, хасуури, нарһан модод үхибүүдэй зурагуудта элбэг байгаа. «Минии ажаһуудаг гэр» гэжэ нэрэтэй зурагуудые олон үхибүүд зураа. Найман наһатай Цынгуева Людын зураг дээрэ хуһаар, хасууряар хүреэлэгдэһэн гэр оршоно. 10 наһатай Хантаева Наташа ород арадай онтохонуудай аялгые зурагтаа харуулаа. 5 наһатай Сидоров Дима хасууряар хүреэлэгдэһэн гэрэй ойро табан хушуутай танк зураһан байба. Дээрэһээнь наран шаража, элшээ элбэгээр эльгээнэ хэбэртэй. Олон зурагта наран заатагүй зурагдаһан байна. Энэшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, нарагүй юртэмсэ байха ёһогүй гэжэ үхибүүд сэлмэг сэбэр сэдьхэлээрээ ойлгоно ха юм.

Зарим үхибүүдэй зурагта дурдалгын аялга соностоно. Жэшээнь, найман наһатай Бухашеев Димын «Максимихада» гэһэн зураг энээниие гэршэлнэ. Тиихэдэ найман наһатай Болотова Ирын зураг дээрэ һархяагуудаар, сэсэгүүдээр бүрхөөгдэһэн голой эрьедэ номгон зантай баабгай сэнгэжэ ябаха юм. Табан наһатай Пушкарёв Денисэй зураг дээрэ сэсэг ногоотой наруули нугада баабгай хүльбэржэ байба. Энэ зурагаа Денис «Страна Трям» гэжэ нэрлээ. «Трям» гэһэн үгын удхые ойлгожо ядабашье, табатай уран зураашын ухаанда нэгэл таабаритайхан бодол байһан байгаа бэзэ гэжэ һанагдаа бэлэй.

Үгтэһэн тодорхой темын хилэһээ олон үхибүүд халиһан байгаа гэжэ дээрэ тэмдэглээ һэмди. Тэрэниие гэршэлэн, дайн эсэргүүсэһэн зурагуудые дурдаха дуран хүрэнэ. 7 наһатай Щукин Женя конкурсно зурагаа «Түби дэлхэйдэ—эб найрамдал!» гэжэ нэрлэһэн байна. 12-той Трескина Ирын зураг «Дайн манда хэрэггүй!» гэжэ нэрэтэй.

Жюрин гэшүүд үхибүүдэй зурагуудые ханалгатайгаар шэнжэлэн хаража үзөөд, эрхим зурагуудыень тусхайтаар тэмдэглэжэ, авторнуудтань тусхай шангуудые барюулаа. Бүхы яһатанай үхибүүдэй хани барисаан тухай зураһан Шарагулова Саянын нэрэ хамагай түрүүн дурдагдаба. 10 наһатай Банзаракцаев Вова, найман наһатай Голикова Наташа, долоон наһатай Михеева Надя, найман наһатай Цынгуева Люда болон бусад тусхай шанда хүртөө.

Гэбэшье конкурсдо хабаадаһан үхибүүдтэ гарай бэлэгүүд үгтэһэн байна. Агаарта хөөрэжэ байһан шаарнуудые зураһан гурбатайхан Дима тусхай бэлэгтэ хүртэбэ.

Пионернүүдэй городской байшангай кукольна театрай эдир артистнууд Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэртэ зорюулжа, Сергей Михалковой «Һайрхуу һайзгай шандаган» гэһэн пьесын удхаар бэлдэһэн зүжэг үхибүүдтэ харуулаа. Гурбан үйлэтэй энэ зүжэгые эдир харагшад угаа ехээр зохидшооһон байна. Тингэбэшье эдир артистнар рольнуудаа угаа һайнаар гүйсэдхэжэ, үхибүүдэй танил геройнуудай образуудые тобойсо харуулжа шадаа.

Ц. ЦЫРЕНОВА.

«БИШЫХАН ОДОДОЙ ТОЛОН»

ЭЛДЭБ үнгын галнуудаараа толоржо, хүн бүхэнэй дура татадаг, зүрхэ сэдьхэлыень буляадаг цирк одо мүшэдөөрөө аниб-ониб ялалзаһан хүхэ-номин огторгойдол адляар үзэгдэдэг гээшэ. Үнэхөөрөөшье «цирк» гэжэ үгэ латиин хэлэн дээрэһээ оршуулхада, «дүхэриг» гэһэн удхатай бшуу.

Москвагай «Бишыхан ододой толон» гэжэ лилипудуудай дэлхэй дээрэхи ори ганса цирк манай республикын ниислэл хотодо айлшалан ерээд, гоё һайхан, согтой хүхюун программатаяа Улаан-Үдын хүн зониие танилсуулжа, урмашуулан баясуулжа байна.

Артистнуудайнь манеж дээрэ гарахын урда тээхэнэ циркын директор Г. И. Ботнарьтой уулзажа хөөрэлдэбэбди:

— СССР-эй Соёлой министерствын ба Гүрэнэй Ленинэй орденто циркнүүдэй бүхэсоюзна нэгэдэлэй шиидхэбэреэр лилипудуудай дэлхэй дээрэхи ори ганса цирк дайнай һүүлхэнээр, 1946 ондо эмхидхэгдэн байгуулагдаһан түүхэтэй. Дэлхэй дээрэ ори ганса гэхэдээ, хэтэрүүлнэ бэшэбди. Имэ цирк ондоо оронуудта үгы юм.

Совет циркын бүхы гол жанрнууд манайда бии. 19 номертойбди. Мүнөө «Һолонгын долоон үнгэ» гэжэ шэнэ программа бэлдэжэ байнабди. Энэмнай ерэхэ жэлэй эхеэр бэлэн болохо ёһотой.

Мүнөө манайда 40 гаран артист гэхэ гү, али «бишыхан одод» бэлиг шадабаряараа харагшадые баясуулжа, зүрхэ сэдьхэлэйнгээ ульһаар жэгнэн дулаасуулжа байна гэжэ Георгий Ботнарь омогорхолтойгоор мэдүүлнэ. Эрхүү хотынхидые, мүн областиин хүн зониие хангажа байһанаа танайда ерээбди. Байгша оной эхеэр Монгол һайхан орондо айлшалаа һэмди. Мүн Румыниин Социалис Республикын, Болгариин Арадай Республикын хүн зон бидэнэй программатай танилсаһан байха юм.

Энэ зундаа Хабаровск, Уссурийск болон Владивосток хотонуудаар гастролёо үргэлжэлүүлхэбди гэжэ Георгий Ильич хөөрөөгөө түгэсхэбэ.

Бишыхан артистнуудай парадай һүүлээр акробадууд Александр Павлов, Михаил Тинько гэгшэд хоёр бүлэгһөө бүридэдэг ехэ программые нээгээ. Жонглер Вероника Терещенкын арга шадабари, уран бэлиг хүнүүдые ехээр һонирхуулба.

Нина Рудь гэгшын хүтэлбэри доро һургамал нохойнуудай элдэб упражнени гүйсэдхэхэдэнь, сугларагшад, нэрьемэ альга ташалгаар үдэшэһэн байха юм.

— Бүхэсоюзна конкурсын дипломант Султан Атальянай хүтэлбэри доро акробадууд онсо өөрсэ упражненинүүдые гүйсэдхэхэнь, —гээд соносхоходонь, сугларагшад хани халуунаар угтаба.

Пони түрэлэй бишыхан моридые, гулабхаануудые һургадаг Николай Горбовскиин, Клавдия Кивын мэргэжэл шадабари харагшадай үнэлэр сэгнэлтэдэ хүртөө.

Акробат Зинаида Чудайкина элдэб упражненинүүдые, һагүй юумэдэл, уян нугархайгаар гүйсэдхэжэ, халуун альга ташалгаар угтагдаба.

Клоунууд Антон Хадаркевич, Кирилл Зариф, Николай Поляков гэгшэд бүхэли үдэшэндөө манеж дээрэ шог зугаа, хүхюун энеэдэ наада дэлгэбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: «агаарай» гимнастнууд Фанна Нутфулина, Татьяна Злобина; конферансье Людмила Атальян.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ВЛАДИМИР ВЫСОЦКИДО ЗОРЮУЛАГДАБА

Улаан-Үдын авиазаводой «Рассвет» гэжэ Соёлой ордондо һара бүри Номдо дуратайшуулай бүхэроссиин бүлгэмэй гэшүүд сугларжа, уран зохёолшод тухай һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые эмхидхэдэг, баян намтартай хүнүүдээр уулзалта хэдэг заншалтай юм.

Номдо дуратайшуулай клубай һүүлшын заседани поэт, дуушан, кинодо наададаг артист Владимир Высоцкиин зохёохы ажалай намтарта зорюулагдаба. Арбадахи цехэй технолог Елена Носковагай найруулһан уран зохёолой хүгжэмтэ композициие сугларагшад халуунаар угтаа. Поэдэй бэшэһэн шүлэгүүдые заводой ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Игорь Куриленко, технолог Елена Носкова, библиотекарь Ирина Понедько, заводой олон хэһэгээр гарадаг газетын корреспондент Сергей Шестаков гэгшэд шадамар бэрхээр уншаба. Мүн Владимир Высоцкиин гүйсэдхэһэн дуунууд магнитофоной миндаһан дээрэһээ зэдэлээ.

Владимир Высоцкий тухай энэ программаяа номдо дуратайшуулай клубай гэшүүд харуулба.

А. БЕЛОУСОВА,
журналист.

МОДОШОД ДУУЛАНА, ХАТАРНА

Ой модоной, саарһанай ба модо болбосоруулгын промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй уран һайханай коллективүүдэй харалга дүүрэбэ.

Тус һалбари соёлой байшангуудай болон клубуудай уран һайханай 19 коллектив харалгада хабаадалсаа. Онохойн модоной, Сэлэнгын целлюлозо-картоной комбинадуудай, Байгалай модоной баазын, Итанцын, Шулуутайн леспромхозуудай уран һайханай коллективүүд олон жанрһаа бүридэһэн концертдээ гүйсэдхэхы үндэр шадабари харуулаа.

Онохойн модоной комбинадай соёлой байшанда үнгэргэгдэһэн харалгын түгэсхэлэй концерт дуун, шүлэг болон хатарай ёһотой һайндэр болоо.

Н. ИВАНОВ.

ШАЛГАЛТАНУУД ЭХИЛБЭ

Дунда һургуулиингаа һуралсалай программые гүйсэд шудалжа дүүргэһэн манай оронойн эдир хүбүүд, басагад «Болбосоролой аттестат» абаха гүрэнэй шалгалтануудые тушаажа эхилбэ.

Июниин нэгэнэй хонгор дулаахан үглөөгүүр манай республикын хото, хүдөө нютагуудай дунда һургуулинуудай арбан нэгэн мянган һурагшад партануудтаа һуужа, дунда һургуулида үзэһэн, мэдэһэн эрдэмэйнгээ эхин шалгалта—ород хэлэ, литературaар сочинени бэшэбэ.

...Улаан-Үдэ хотын гурбадахи дунда һургуули тээшэ сагаахан фартугуудтай, сарюунаар хубсалһан басагад, хүбүүд субажа байба.

Энэ һургуули 1939 ондо нээгдэһэн түүхэтэй. Тэрэ сагһаа хойшо тус һургуулиие тон олон үхибүүд эрхимээр дүүргэжэ, ажабайдалайнгаа үргэн замда гараад, арадай ажахын элдэб һалбаринуудта амжалтатай, солотойгоор ажаллажа байдаг.

Энэ һургуулиин хоёрдохи классһаа эхилжэ. һурагшад англи хэлэнэй хэшээлнүүдые үзэдэг. Саашадаа энэ шэлэгдэһэн хари хэлэндээ тоти боложо, һуралсалайнь хэдэ хэдэн предмедүүд англи хэлэн дээрэ заагдадаг. Гадна энэдэхи ахамад классуудта буряад литература, искусство шудалха факультатив эмхидхэгдэнхэй. Тэрэнэй ашаар һурагшад Буряад оронойнгоо уран зохёол, уран соёл гэзэшые үзэжэ, шэнжэлжэ гарадаг, тингэжэ түрэл хизаарайнгаа зохёохы ажалтанай бүтээлнүүд болон гүйсэдхэлтэнүүд тухай өөһэдынгөө һанамжануудһаа һабагшатай реферадуудые бэшэжэ, зүбшэн хэлсэдэг байха юм.

—Байгша ондо манай һургуулиие гурбан арбадахи классуудай далан долоон һурагшад дүүргэхээр хараалагдана. Эдэнэр бултадаа эрдэм мэдэсэдэ шунанги һуралсалһаа гадуур, һургуулиингаа ниитын хэрэгтэ эдэбхитэй хабаадалсадаг эдиршүүд юм. Мүнөө энэ шалгалтадаа ерэгшэдэй дунда нэгэдэхи классһаа захалжа эрхимээр һураһан, һурагшад олон. Тэдэнэй дундаһаа Марина Дарханова, Радислав Шипаков, Марина ... тыркина, Юра Стебень... Рита Хахалова, Беата Б... ядаева гэгшэдые онс... тэмдэглэхэ дуран хүрэ... гэжэ һургуулиин дирек... Майя Алсантьевна Да... ва хөөрэнэ.

Самбар дээрэ олон жа... ород хэлэ, литература... жа, оюун бодолынь хүгж... сэһэн багшанар Мария З... ровна Хамагаева, Люд... Байзневна Русанова гэг... һурагшадайнгаа шэлэжэ ... хэ сочиненинүүдэй темэ... дые бэшэнэ: «Н. А. Ос... скиин «Булад лажа ха... жааб?» гэһэн романай ... шэгүй хүсэн», «Омог эхэ... нүүд бии юм даа, ород ... леэнгүүдээр... Н. А. Не... сов». «СССР-эй арадуу... литературын минии дуу... зохёол»...

Эдир үетэн нүхэдтөө ... бүхы амжалта хүсэһэн ... долтойгоор бидэшье энд... аалиханаар гарабабди.

Б. ЖАНЧИПО...
манай кор...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: сочи... нүүд бэшэгдэжэ эхилбэ.
С. БАЛДУЕВАЙ фо...

ҮХИБҮҮДЭЙ КИНОТЕАТРНУУ...

«Ленинэй туг доро тэмсэнэбди, һуранабди, ажаһуунабди» гэһэн уряа доро 1982 оной октябрь һараһаа байгша оной май һара хүрэтэр үнгэргэгдэһэн үхибүүдэй һургуулиин кинотеатрнуудай республикын конкурс-харалгын дүнгүүд согсологдобо. Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан тус конкурс-харалга ургажа ябаһан үетэниие гоё һайханда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, совет киноискусствын эрхим бүтээлнүүдые үхибүүдэй дунда дэлгэрүүлхэ, үхибүүд ба эдиршүүлтэй ниитын хүдэлмэриин шэнэ онол аргануудые хэрэглэхэ ябадалда киногой үүргые дээшэлүүлхэ гэһэн зорилготой байгаа. Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай районуудай дунда һургуулинууд конкурсдо эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Һурагшадай өөһэдын хүтэлбэрилгын гурим үхибүүдэй һургуулиин кинотеатрнуудта амжалтатайгаар хэрэглэгдэнэ. Һурагшад сооһоо директор, кассирнууд, билет шалгагшад, киномеханигууд болон уран зураашад томилогдожо, тэдэнэр кинотеатрай эдэбхитэдэй гү, али соведэй гэшүүд болоно. Тэдэнэр пионернүүдэй, комсомолой эдэбхитэдтэй, багшанартай, түрэлхидэй комитедтэй нягта холбоотойгоор хүдэлдэг. Тэдэ эдэбхитэд киногой репертуар тухай ханын газетэнүүдые, кинотеатрайнгаа хүдэлмэри тухай гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн альбомуудые гаргадаг. Тиихэдэ киноклубуудые, кинолекторинуудые эмхидхэдэг, мүн кинотеатрайнгаа залай ариг сэбэр, үхибүүдэй журамтай байхыень сахижа байдаг.

Энэ талаар Шаралдайн дунда һургуулиин «Ровесник», Шэнэ-Бэрээнэй «Огонёк», Подлопаткын «Юность», Хушуун-Үзүүрэй «Ровесник», Онохойн Пионернүүдэй байшангай дэргэдэхи амаралтын үдэрэй клубай, Татарский Ключ тосхоной «Горнячок» кинотеатрнуудта имэ хүдэлмэри эмхидхэл һайнтайгаар табигданхай.

Үхибүүдэй нэрлэ... кинотеатрнуудай хүд... риие ехэшүүл, һурган хү... жүүлэгшэд һайнаар э... хэнэ. Тусхайлбал, Тата... ключ тосхондо Г. Д. Л... никова, Шэнэ-Бэрээнд... Казанцева, Хушуун-Үз... Л. Д. Дугаржапова, Он... Пионернүүдэй бай... В. А. Савенкова болон ... болоно.

Конкурс-харалгада ил... Буряадай АССР-эй Гэ... лэй министерствын ба ... нистрнүүдэй Соведэй ... фикациин управлениин ... жүүлгын Улаан туг... Хүндэлэлэй грамотан... болон үнэтэ бэлэгүүдэ... нагдаһан байна.

Харин Прибайкалин... то-Байгалай, Сэлэнгы... риин, Түнхэнэй, Захаа... Хурамхаанай рай... дунда һургуулинууд к... харалгада хабаадаагүй...

Л. СИДЕЛЬНИКО...
Буряадай АСС...
Гэгээрэлэй министерс...
методи...

СПОРТ

ГУРИМЫЕНЬ ШЭНЭЛХЭЭР

Һурагшадай XXIV спартакиадын тоосоогоор хүнгэн атлетикээр Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн болоожо дүүрэбэ. Тус мүрысөөндэ республикымнай дунда һургуулинуудай 16 команда хабаадаа.

Мүрысөөнэй һүүлшын зүйлэй дүүрэтэр ямар команда түрүүлхэ гээшэб гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй байгаа. Улаан-Үдэ хотын Железнодорожно районой 14-дэхи дунда һургуулиин команда Октябрьска районой 32-дохи дунда һургуулиинхидые 100 очкогоор уридлажа, 1-дэхи һуури эзэлээ. Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой 33-дахи, Кабанскын дунда һургуулинуудай командануудые хойно орхижо, Улаан-Үдын районой Тарбагатайн команда 3-дахи һуурида гараа. Энэ хадаа хүдөөгэй спортсменүүдэй ехэ амжалта болоно.

Хубиин тоосоогоор түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй зарим зүйлнүүдтэ үндэр дүнгүүд харуулагдаһан байна. 100 метрэй зайда Улаан-Үдэ хотын 17-дохи һургуулиин И. Алексеева 12,5 секунда, хүбүүд сооһоо 42-дохи һургуулиин А. Татуйко 11,0 секундa сагтайгаар түрүүлээ. 32-дохи һургуулиин һурагша Т. Фетисова үндэрые 160 сантиметр, утые 4 метр 96 сантиметр харайжа, хоёр дахин илаһан байна. 800 метрэй зайда 14-дэхи дунда һургуулиин һурагшад Т. Воронина А. Насонов хоёр тус тустаа 2.25,7 1,59,3 секунда саг харуулаа. Эстафетэ дамжуулгын 4×400 метрэй зайда басагадай дунда Бэшүүрэй команда, хүбүүдэй дунда Улаан-Үдэ хотын 32-дохи һургуулиинхид эрхимлээ.

Энэ мүрысөөнэй дүнгүүдээр Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын суглуулагдамал команда бүридхэгдэжэ, бэлэдхэл-һуралсалай һорилго хэжэ эхилбэ. Тэдэнэр Владивостогто үнгэргэгдэхэ һурагшадай зональна мүрысөөндэ хабаадаха юм.

Һурагшадай дунда хүнгэн атлетикээр Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй гуримые шэнээр хаража үзэбэл, һайн байгаа. Юуб гэхэдэ, мүрысөөндэ нэгэ һургуулиин команда районойнгоо нэрэ хүндые хамгаална. Тиимэһээ бусад һургуулинуудта һурадаг бэлигтэй эдир спортсменүүд мүрысөөндэ хабаадаагүй. Ерээдүйн мүрысөөнүүдтэ бэлигтэй хүбүүд, басагадһаа бүридэһэн районой суглуулагдамал командануудай мүрысэбэл, үшөө үндэр дүнгүүд харуулагдаха, залуу спортсменүүд дүршэхэ аргатай болохо бшуу.

А. ЧЕБУНИН,
Улаан-Үдэ хотын 1-дэхи ДЮСШ-гай ахалагша тренер.

ТЮРКОЛОГУУД ЮУ ШЭНЖЭЛНЭБ?

Манай оронной эрхэтэдэй 30 миллионһоо олонхинь 24 янзын тюркскэ хэлэн дээрэ хэлэдэг юм. Оронойн түбэй тюркскэ хэлэтэй арадуудай түүхэ, литература, хэлэ бэшэг, аман зохёол, этнографи болон соёл болбосорол шэнжэлдэг гуманитарна эрдэмүүдэй һалаа хадаа совет тюркологи болоно. АПН-эй корреспондент Александр САПСАЙ эрдэм ухаанай энэ һалбари тушаа хэдэн асуудалда харюусахыень совет тюркологуудай комитедэй түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Наукануудай академиин Хэлэ, бэшэг шэнжэлдэг институдай секторые эрхилэгшэ профессор Эдгем ТЕНИШЕВТЭ хандаһан байна.

— СОВЕТ тюркологи ямар нэгэн онсо түхэлтэй гээшэ гү, хэлэжэ үгыта?

— Минии һанахада, нэн түрүүн дүршэлтэй, манай орон доторхи соёлой байгуулалтын зорилготой дүтын холбоотой юм. Аяар 20-еод—30-аад онуудаар Москва болон Ленинградтахи элитэ ехэ тюркологэрдэмтэд СССР-эй тюрок хэлэтэй арадуудай шэнэ алфавит ба орфографи зохёолгодо эдэбхитэйгээр хабаадаһан байна. Тэдэнэй ударидалга доро тюркскэ хэлэтэн арадуудай һургуулиин һуралсалай номууд бии болгогдон, хэлэнэйнь үгүүлэл зохёогдон гуримшуулагдаа һэн. 1917 оной Октябриин революциин урда тээ өөһэдын бэшэггүй байһан тува, киргиз, гагауз болон ондоо арадуудай үзэг бэшэг кириллицын (түрүүшын слåвян үзэглэлнүүдэй) үндэһэ һуури дээрэ эрдэмтэд байгуулан, литературна хэлэнэй диалектнүүдэй (нютаг нютагай) үндэһэ һуури тодоруулаа.

Мүнөө үедэ совет тюркологууд хэйшолуулагдашагүй шухала асуудалнуудые шэнжэлнэ. Эдэнь гол түлэб обществын аграрна түүхэ болон социальна бүридэл, социализм ба коммунизм байгуулгын дүй дүршэл, гүрэнэймнай тюркскэ хэлэтэй ба ондоошье арадуудай хоорондохи соёлой харилсаан ба бэе бэеын үүргэ нүлөөн, аха дүүгэй найрамдал ба хани барисаанай бэхижэлгэ болоно. Жэшээлхэдэ, «СССР-эй тюркскэ хэлэнэй диалектологиин атлас» гэжэ айхабтар шухаг хамтын хүдэлмэри тюрок-лингвистнүүд бэелүүлжэ байнад. Энэ хадаа манай ороной бүхы тюркскэ хэлэтэйшүүл тушаа баримтануудые суглуулан, карта дээрэ тэмдэглэһэн эрдэмэй түүхэдэхи эгээл түрүүшын дүй дүршэл болоно. Имэ атлас зохёон гаргалга тюркскэ хэлэнүүдэй юрэнхы бүридэлые шэнжэлэн табихада, тиимэ хэлэтэй арадуудай түүхэ бүри гүнзэгыгөөр шэнжэлхэдэ туһалха байна. Энэ ехэ ажалда ороноймнай түбэй болон республиканска эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай олон тоото шэнжэлэгшэд хабаададаг. Диалектологиин элитэ ехэ мэргэжэлтэ, Азербайджанай ССР-эй Наукануудай академиин бодото гэшүүн Мамед-ага Ширалиев тэдэниие хүтэлбэрилдэг.

— СССР-тэ тюркологёор шэнжэлгэ хэдэг эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай гурим тушаа юу хэлэмээр бэ?

— Манай орон дотор тюркологёор заншалта түбүүд болохо — Москва, Ленинград, Киев, Новосибирск хотонуудһаа гадна, тюркскэ хэлэтэй хүн зонтой союзна болон автономито республиканuудта шэнжэлгын ажал ябуулагдадаг. Тюркологёор элитэ шэнжэлэгшэд болон научна һургуулинууд Алма-Ата, Баку, Казань, Самарканд, Ташкент, Уфа, Якутск болон бусад хотонуудта хүдэлдэг. Ленинградай академик Андрей Кононовой ударидалга доро совет тюркологуудай комитет энэ эрдэм ухаае шэнжэлгые хэхэ, зохилдуулха уялгые арбаад жэл соо амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Энэ ниитын эрдэм ухаанай эмхи СССР-эй Наукануудай академиин институдай, союзна республиканuудай Наукануудай академинүүдэй болон олон тоото дээдэ һургуулинуудай тюрколог-эрдэмтэдые нэгэдүүлдэг юм. Орон доторхи олон тоото научна ябуулгануудые, тэрэ тоодо бүхэсоюзна болон региональна конференцинүүдые, симпозиум болон семинарнуудые, совет эрдэмтэдэй хари гүрэнүүдэй адли мэргэжэлтэдтэеэ уулзалга үнгэргэхэ ябуулганууд совет тюркологуудай комитедэй мэдэлдэ байдаг. Тюркскэ хэлэнүүдэй диалектологёор конференци 1982 оной намар Уфа хотодо болоо һэн—энэ эгээл һүүлшын жэшээ болоно бшуу. Тэрэнэй хүдэлмэридэ оронноймнай түрүү тюркологууд болон хилын саанахи мэргэжэлтэд хабаадалсаа һэн. 1983 оной март соо совет тюркологууд сугларжа, комитедэй тогтоогдоһоор арбан жэлэй ойдо зорюулагдаһан пленарна заседанида хабаадаһан байна, май соо Совет Чувашай ниислэл Чебоксарада тюркскэ хэлэнэй үгэнүүдэй бүридэн бии болголгын словарьнуудые табигшадай бүхэсоюзна зүблөөн үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Тэрэнэй һүүлээр мэдээжэ совет шэнжэлэгшэд США-да болохоёо байгаа тюркологуудай уласхоорондын конгрессто хабаадаха. 1984 ондо Бүхэсоюзна тюркологическа IV конференци Ашхабадта үнгэргэгдэхэ юм.

— Һүүлэй үедэ совет тюркологууд ямар һонирхолтой юумэ нээгээ гээшэб! Тэдэнэй ямар ажал хэрэгүүд тухай мэдэхэ аргатай гээшэбибди!

— Оронноймнай тюркологууд һүүлэй хэдэн жэл соо хэлэ болон литература шэнжэлгээр түүхын болон гуманитарна эрдэмэй олон һалбаринуудаар ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Эдэ хүдэлмэри эрдэмэй литературада тунхаглагдаһан байха. Чуваш ба башкир хэлэнүүдэй түүхэтэ грамматика, узбек хэлэнэй түүхэтэ морфологи, СССР-эй хэдэн тюркскэ хэлэтэй арадай түүхэ гэхэ мэтэ толилогдоһон байна. Совет эрдэмэй амжалтые гэршэлһэн азербайджан, казах, башкир, кумык, узбек хэлэнүүдэй диалектнүүд тушаа монографинууд, олон ботитой «Тюркскэ хэлэнэй этимологическа словарь» ба «СССР-тэхи тюркскэ хэлэнүүдэй диалектнүүд» гэжэ монографинууд хэблэгдэн гараа. Бүхэевропын гүрэнүүдэй тюркологуудтай хамта совет тюркологууд ЮНЕСКО-гэй хүтэлбэри доро ябуулагдажа байдаг уласхоорондын «Европын лингвистикын атлас» табилгада хабаадана. Голландиин хэлэ, бэшэгэй талаар мэдээжэ эрдэмтэ профессор Марио Алинеи энэ хүдэлмэриие хүтэлбэрилдэг, мүн шэнжэлгын совет хубиие СССР-эй Наукануудай академиин Ород хэлэнэй институдай директорэй орлогшо профессор Валерий Иванов ябуулдаг. Совет комиссиин гэшүүдтэй хамта бишье энээндэ хабааданаб.

СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо тюркологууд хэдэн һонирхолтой зохёол... дые дурадхаа. Тэдэнэй д... «Яхадай мүнөөнэй литер... на хэлэнэй грамматика... ваш-ород словарь», «Ту... нютагай тюрок зохидо... руулалга» гэхэ мэтэ со... һаяар Москвагай «Наука... лэлдэ «Уйгурай текстнү... «Тюркскэ сагай гурим... монографинууд хэблэгд... раха юм.

Совет шэнжэлэгшэдэй ... бэшэ зохёолнууд хилын ... нахи тюркологиин асууд... зорюулагданхай юм. «Ту... литературын эхиндэ (үзэ... талай асуудалнууд)» гэж... лисидэ хэблэгдэһэн юм... зуун жэлэй 60—70-дахи ... дай түүрэг поэзи ба п... гол хараа шэглэлнүүд ... Москвагай тюркологууд... хёол, «Пушкин гадаадын ... зүгэй оронуудаар» гэһэ... дуулбари оронноймнай б... даадын эрдэмтэдтэ һони... той байжа болохо. Совет ... кологуудай олон тоото ... мэриие хари гүрэнэй ... шэд оршуулан, дахяад ... дэг ба һанамжаяа бэшэд... гэжэ тэмдэглэхэ һане... Мүн лэ Азербайджанай ... эй Наукануудай акаде... хэблэдэг «Совет тюрко... гэжэ журнал гансашье ... оронойнгоо эрдэмэй амж... нуудые бэшэ, харин ... саанахи амжалтануудые ... руулдаг, хилын саанахи ... дээжэ шэнжэлэгшэдэй ст... нуудые, шэнэ номуудай ... цензинүүдые тунхаглад...

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Бидэ — интернационалистнуудбди» — түрүү бэшэг. «Хабарай тарилгын хүдэлмэриие саг болзортонь эмхитэй һайнаар түгэсхэхэ»—материалнуудай суглуулбари. Эдеэ хоолой программа—үйлэдбэриин нөөсэнүүд. «Шанарай түлөө «Шанар тухай һанаагаа зобоногүй» — А. Нагаслаевай статья.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Үзэл сурталай хүдэлмэриин үрэ нүлөөе дээшэлүүлхэ: «Хүсэлэл оролдолгонуудаа хамтаруулан...» — А. Хантаевай статья. Ажахые эрхилэлгын онол аргануудтехникын хүгжэлтэ. «Таксимодохи барилга» —А. Кривой гэгшын фото-мэдээсэл.

Гурбадахи хуудаһанда: Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Байгал шадархи түрэл нютагнай һайхан даа» — материалнуудай суглуулбари. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9,55 — «Не тронь меня» — баримтата фильм. 10.30 — РСФСР-эй габьяата артист В. Спиваковой ба уласхоорондын конкурсын лауреат Ю. Башмедэй концерт. 11.10—«Встреча у высоких снегов» — телевизионно уран һайханай фильм. «Трудное время» — 2-дохи сери. 12.45 — Шэнэ һонин (12.50 час хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.35 — «Табан жэл — хүн бүхэнэй хэрэг»— баримтата фильмүүд. 16.35— «Один сеанс у живописца»— баримтата фильм. 17.05 — Италиин национальна һайндэртэ — республикын байгуулагдаһан үдэртэ зорюулагдаһан дамжуулга. 18.05—«Бидэ БАМ баринабди». 18.35 — «Хүхюун нootoхонууд». 18.50 — Баскетболоор Европын чемпионат, Эрэшүүл. Түгэсхэлэй бүлэгэй командануудай мүрысөөн. Франциһаа дамжуулагдаха. 19.30 — 19.45 — Забһарлалга. 19.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00 — «Байгал». 20.30 — «Совет сэрэгшэ» — киножурнал.

Москва. 20.45 — «Встреча у высоких снегов»—телевизионно гурбан серитэй уран һайханай фильм. «Встреча» — 3-дахи сери. 22.00 — «Время». 22.35 — «Случайные пассажиры» — уран һайханай фильм. 23.50 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55 — Дамжуулгын программа. 13.00 — Англи хэлэн. 13.30 — «Золотые туфельки»—үхибүүдтэ зорюулагдаһан фильм (2-дохи сери). 14.35 — «Красками родной земли» — баримтата фильм. 15.05 — «Гэршүүхэ, просо, фасоль ба бусад» — эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 15.20 — Жюль Верн. «Ажабайдалай ба ажал ябуулгын хуудаһанууд». 16.05 — «Шатарай һургуули». Разрядтайшуулай класс. 16.35 — УССР-эй габьяата артистка И. Яценко дуулаха. 16.55 — Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.00 — «Экран» —телевизионно суглуулбари. 17.40 — «Таанадай бэшэгүүдээр». 18.10 — «Байгаалиие хамгаалгын үдэртэ». Хөөрэлдөөн. 18.25 — «Беспокою Вас» — киноочерк. 18.45 — Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо. Телевизионно кинофестиваль. «Золотой дом» — уран һайханай фильм.

Москва. 20.00 — Гүрэнэй «Березка» гэжэ академическэ хореографическа ансамблиин концерт.

Улаан-Үдэ. 20.45 — «Барилга ба архитектура» — ...нал.

Москва. 21.00 — ... нойрсогты, багашууд... ли». 21.15—Ленинград... дэхи хүгжэмтэ хаба... ническа хүгжэмэй ... 22.00 — «Время». ... «Эстрадна программа... Баримтата фильм. ... Футболоор СССР-эй ... нат. «Динамо» (М) — ... педо» (Кутаиси)—2-дох...

Редактор Р. Б. ГАРМА...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2—60—91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35, Н-01495. Заказ 129. Индекс 04649.